

VÄNERSBORGS
SÖNERS GILLE

MINNESSKRIFT

1905—1930

VÄNERSBORG
C. W. CARLSSONS EFTR:S BOKTRYCKERI
1930

KANTAT
VID
VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
25:TE ÅRSSTÄMMA
ANNANDAG JUL 1930

*

Recitativ:

Se, än ett år av ångestfylld förväntan,
av villsam växling mellan tro och tvivel,
har virvlat bort i evighetens flod!
Ett blad fåfängeliga mänskoöden
har raspats ned på nytt i tidens bok.
I alltjämt oförtruten ävlan spinna
de tysta nornor livets sköra trådar.

— — — — —

Det är ej mänskans svaga armar givet
att tämja tiden, rubba klotets krets.
Vi äro dödliga. Vi leva nuet.
Ett förr, ett efteråt är ej för oss.
Likväl — två oskattbara gåvor gavs
de dödlige av god och givmild gudom:
Vi kunna minnas, jämväl ana framtid. —
Och så de länkas, släktled tätt vid släktled.

Aria I.

Örlig, pestilents och brand
ha här fordom härjat.
Hart när undergångens rand
släktet blev dock bärgat.
Genom orostyngda tider,
hårdad under nöd,
växte staden stark omsider,
stark, till eget stöd.

Höstkallt, narvasst nordanväder,
frosttyst vinternatt
lärde bistert våra fäder
värna om sin skatt.
Alltjämt, rotfast, klippan visar,
vad dess styrka är.
Alltjämt brytas Vänerns isar
brått mot Skräcklans skär.

Aria II.

Allvar byts i lust ock lek
evig växling råder.
Livet ger oss skämt och smek
som sin heta åder.
Även vår stad kan väl rasta,
visa glädjeblick.
Vardagsbördan leklynt kasta,
komma ungdomskvick.

Vindar, vårligt fria, friska
fräsa över sjön —.
— Men i parken varsamt viska
åldrig lind och lönn.

Viska visdom om de gamla,
om förgången sed,
om hur unga släkten samla,
sav, där fädren stred.

Kör:

Med trötta ögon se vi livet rinna,
dess gåta alltjämt bliven obesvarad.
Dock är det tröst att jämt en källa finna,
där vi få hämta läkdryck, väl förvarad.

En tillgång äga vi, oändligt stor.
Vår fordomstillit, hemortskärlek, gåvan,
som gavs av fädren, länkar bror vid bror.
— Den omätbara, ovägbara gåvan.

LASSE BROMAN

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES STIFTARE

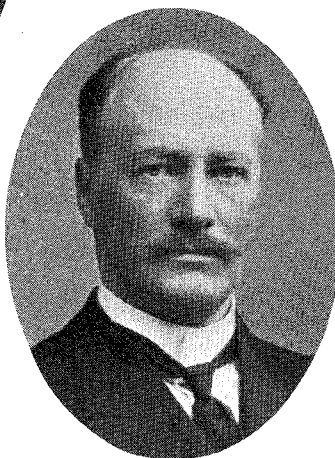
Stadskassören
FERDINAND HALLBERG
Ordförande 1905—1920

Bankkamreraren
HJ. A. LINDEDAL
Kassör 1905—1919
Sekreterare 1919—1928

Direktören
EDWIN ANDERSON
v. Ordf. 1905—1920
Ordförande 1921—

Privatläraren
HALVORD LYDELL
Sekreterare 1905—1919

KVARTSSEKLETS KRÖNIKA

av

ELOV NORDÉN

VÄNERSBORGAREN är lokalpatriot. Om han är det i högre grad än sina bröder i Hjo eller Stockholm kan lämnas därhän, det förefaller dock inte otroligt. Att vara vänersborgspojk är för den infödde vänersborgaren en ursprungsbeteckning av synnerligen hög kvalitet, och i det fallet har han lika starka sympatier för den hundra procentiga härstamningen som mr. Babbitt från Zenith i U. S. A. Liksom mr. Babbitt är han också sin födelsestads bålde riddare och drar gärna mellan skål och vägg en lans till dess försvar, om någon skulle drista sig till förkländande omdömen om Vänerdrottningen. Mr. Babbitts lokalpatriotism är emellertid aktiv, vänersborgarens snarare passiv. Omsorgen om stadens öden överlämnar han helst åt »utbördingarne», för vilka han är nog svensk att hysa en med beundran blandad misstro. Visserligen är han i sin umgängelse med dem älskvärdheten själv, men hyser i sitt stilla sinne ett visst agg mot vederbörande för att de »kommit till sta'n och fått'et bra». Den till andra orter emigrerade vänersborgaren unnar han däremot av hela sitt hjärta framgången och han hälsas alltid med stora famnen, när han för längre eller kortare tid återvänder till fadershuset. Mellan hemmavänersborgaren och hans broder i förskingringen finnas band, som varken rang eller ålder kunna upplösa. När söner av Vänersborg råkas är det mera sällan för att dryfta dagens angelägenheter, utan för att dröja vid minnen från framfarna tider. Det är inte Vänersborg av idag kärleken ägnas, det

är Vänersborg av igår och det är den kärleken som binder Vänersborgs söner samman. När med den kärleken förenar sig en positiv vilja att utanför det partipolitiska käbblet verka för stadens väl och bevara dess egenart är den vänersborgska lokalpatriotismen som bäst. Av den föddes också för tjugofem år sedan Vänersborgs Söners Gille.

I slutet av 1890-talet fanns i Vänersborg en sammanslutning utan styrelse och stadgar, som kallades för »Vänersborgspojkarne». Vid julhelgerna kommo, då som nu, en del vänersborgare på besök till hemstaden och när plikterna mot familj och anhöriga vederbörligen uppfyllts tog man tillfället i akt och uppsökte gamla barndomsvänner. Med tiden blev det en institution, att man någon av juldagarne skulle samlas till ett litet festligt samkväm på stadshotellet. Kallelser förekommo inte och voro obehövliga, var man i staden försummade man inte ett sådant tillfälle att i goda vänners lag uppliva gamla minnen. Att det inte fanns något att anmärka på trevnaden vid dessa sammankomster, därom vittnar en av »vänersborgspojkarne», gilletts nuvarande ordförande, direktör Edwin Anderson. Något annat vore heller inte att vänta när man vet, att en annan av »vänersborgspojkarne» var stadskassör Ferdinand Hallberg. Men han var inte bara en man med humor, han var också en stor lokalpatriot, och i hans sinne rann tanken först upp på en fastare sammanslutning än den traditionen förlänat »Vänersborgspojkarne». I Halvord Lydells årskrönika 1909 lyder Gillets skapelsehistoria sålunda: 'Tänk om vi vänersborgspojkar kunde träffas var jul' så lydde instiftelseorden, som vår ärade ordförande (Ferd. Hallberg) helt oväntat fällde — det blir i morgon fem år sedan. Vi hade av en händelse samlats på stadshusets kafé, några i sänder. Det var tisdag och tredjedag jul, och väderleken var det ingen trevnad med, och om jag ej minns fel var klockan ungefär 7 e. m. — — — Det var Ferdinand Hallberg, den store lokalpatrioten, som helt plötsligt kläckte fram idén. Nå, jag var ju van, att betrakta Ferdinand som en skojmakare, och det är Ni väl allesammans, men, ja, med ett ord, han är något djupare än att man skulle kunna titta ned i det i vardagslag. Han sekunderades ivrigt av Edwin Anderson och Hjalmar Lindedal. Där har Ni alltså de tre egentliga stiftarne. Jag

kände mig litet tvivlande i början, särskilt när ålderdomshemmet sprang fram ur Hjalmars idémagasin. Och jag undrar om inte A. G. Eliasson och Axel Törnros och Prestoarne och allihop tvivlade som jag. Men de stodo på sig och nästa jul hade vi konstituerande sammanträde.» Som synes har Lydell gjort sig skyldig till en medveten eller omedveten lapsus, när han talar om, att det var av en händelse man träffats i stadshotellets kafé. Alltnog, vid detta tillfälle, den 27 dec. 1904, valdes en kommitté, som skulle utarbeta stadgar och första gången sammankalla den nya föreningen. Kommittén bestod av stadskassör Ferdinand Hallberg, bankkassör Hj. A. Lindedal, direktör Edwin Anderson och privatlärare Halvord Lydell. När kommittén den 21 dec. samma år sammanträdde för att uppgöra förslag till stadgar voro också syssloman G. Ljung, underlöjtnant G. Carlberg och jur. stud. Bertel Hallberg närvarande. Man enades om att den blivande föreningen skulle kallas »Vänersborgs Söners Gille». Enligt förslaget till stadgar var Gillets ändamål »att bereda inom och utom Vänersborgs stad boende medlemmar tillfälle att sammanträffa; att för den skull anordna sammanträde med festligt samkväm eller utflykt två gånger årligen, nämligen dels annandag jul, dels vid midsommartiden; att i ideala syften verka för staden Vänersborgs väl dock utan att gillet som sådant direkt ingriper i kommunalpolitiken; och att samarbeta för gillesmedlemmarnes bästa.» Medlemskap skulle kunna vinnas av varje inom Vänersborgs kommun född, välfrejdad man efter anmälan hos styrelsen.

Genom annonser i stadens tidningar och anslag utfärdade kommittéerade kallelse till konstituerande sammanträde.

Kallelsen hörsammades av 24 »inom Vänersborgs kommun födde män». Som ordförande vid det konstituerande sammanträdet fungerade stadskassör Ferd. Hallberg, protokollet fördes av privatlärare Halvord Lydell. Förslaget till stadgar synes inte ha vållat några meningsskiljaktigheter utan godkändes med ett litet tillägg. Förslaget av löjtnant Hj. Bylund, att nytillträdande medlemmar skulle erlägga inträdesavgift. Bestämmelsen att gillesstämmorna skulle förläggas till annandag jul gav emellertid ingenjör Hj. Törnros anledning föreslå »att medlemmarne skulle till gillets samkväm kunna inbjuda

hvar och en sådana goda vänner från annan ort, som såsom gäster befunno sig hos dem, då så ofta vore fallet under jul- och midsommartiden». Härmed hade ingenjör Törnros redan vid den första gillesstämman gjort sig till talesman för alla de medlemmar, som genom denna bestämmelse försatts och allt fortfarande försättas i kvistiga situationer. Diskussionen blev också livlig. Löjtnant Ole Presto var bland andra bestämd motståndare

Kallelse.

Undertecknade, utsedda att utarbета förslag till stadgar för en förening mellan inom Venersborgs kommun födde män, hafva beslutat gemensamt samkväm i stadshotellets enskilda lokal

onsdagen den 27 dec. 1905 kl. 7,30 e. m.

Hvarje inom kommunen född man äger att infinna sig. Afgiften för aftonen är bestämd till **3 kronor**. Anteckningslista finnes utlagd hos stadshotellets portier. Venersborg den 21 December 1905.

Ferd. Hallberg.

Hj. A. Lindedal.

Edwin Anderson.

Halvord Lydell.

till ingenjör Törnros förslag, som han ansåg skulle »förrycka gillessammanskomsternas avsedda karakter». Meningarna voro så delade, att det ansågs bäst att t. v. bordlägga frågan. I stället övergick man till styrelseval. Valet blev enhälligt, och den första styrelsen fick följande sammansättning: stadskassör Ferd. Hallberg, ordförande, privatlärare Halvord Lydell, sekreterare, bankassör Hj. A. Lindedal, kassör, direktör Edwin Anderson, riksbankstjänsteman Anders Hallberg, anordnare. Därmed var gillet konstituerat och man kunde ägna sig åt den materiella välfärd, som källarmästare Carl Johan Andersson svarade för. Stämningen var säkerligen hög, och i protokollet står antecknat, att det förekom både allvarliga och humoristiska tal, varpå Lydell tillägger, att till den festliga stämningen bidrog källar-

mästarens utmärkta anordningar: »såväl beträffande supén som i den med svenska flaggor och stadens vapen prydda salen.»

Det första steget var taget, och det förefaller inte som om de följande varit varken stapplande eller osäkra. Vid gillesstämman annandag jul 1906 skriver Lydell i sin årskrönika:

»V. S. G. fyller i dag ett år.

Det är alltså ännu bara barnet, och som sådant en den värsta skrikunge, man kan tänka sig, högst betydligt tagande och endast sällan givande, och i detta senare fall ger den åt farbröderna endast litet glädje — som dessa få dyrt betala.

Men nu är det förstås så med barn, att blott de växa och frodas, så gläder man sig åt dem, ty då ge de, tycker man, förhoppningar om sig för framtiden.

Och så få de också uppföra sig litet pockande. Det här nöjde sig inte med att ha bara de 24 farbröderna av i fjol, som skulle sörja för dess årliga underhåll och då och då ge det litet extra namnam, utan det fick tryckas 500 inbjudningsbrev och lika många program och stadgehäften, och så skrevo vi till både Stockholm och Göteborg och Malmö och Newcastle-upon-Tyne och många andra ställen. Och det var så många som skrevo tillbaka och svarade, så nu har barnet fått sina snälla farbröders antal nära 4-dubblat, och flera komma oupphörligt.

Och att det blir väl tillgodosett i både andligt och materiellt hänseende ser man därav, att ibland dessa befinna sig både lektorer och slaktare och majorer och snickare och rådmän och garvare och jurister och fabrikörer och bryggare och bankdirektörer o. s. v. och för att det inte skall bli överansträngt, har man redan skaffat det en privatlärare, som skriver och läser det mesta åt det.»

För den som vill följa gilletts historia under dess tjugofemåriga tillvaro finns det två källor, som äro lättast tillgängliga, protokollen och årskrönikorna. Författaren till denna historik räknar sig inte till godo någon vetenskaplig sovring av materialet, den tidsperiod det gäller ligger dessutom för nära i tiden för att tillåta en tillräckligt objektiv behandling, det må därför

vara honom förlåtet, om han mera håller sig till årskrönikorna, som, kanske särskilt under Lydells sekreteraretid, äro väl subjektiva, än till protokollens torra paragrafer. Och om han därvid mer än som kan synas motiverat citerar Lydell, beror det på en ohjälplig beundran för det snille, Halvord i mångt och mycket var. Efter denna nödvändiga parentes för den kritiske läsaren kan det vara skäl återvända till den avbrutna skildringen av gillet vidare öden.

En förening, och framför allt en förening som gillet — det skulle snart visa sig — behöver pengar. Det hade givetvis en bankman som direktör Anderson klart för sig och redan den 28 dec. 1904 överlämnade han en grundplåt på tio kronor. Ett år senare följdes den av en femma från stadskassör Hallberg. Därpå började årsavgifterna inflyta, och vid slutet av 1906 kunde kassören redovisa en behållning av kr. 299:68 — naturligtvis insatt i sparbanken. Men inte nog därmed. Han hade redan två fonder att svara för. Det var, för att tala med Halvord Lydell, »ur Hjalmars idémagasin, som tanken på ett ålderdomshem sprang fram» och det var också han som på sin silverbröllopsdag, den 23 nov. 1906, lämnade 100 kronor som ett första bidrag till dess förverkligande. Strax efter kom också direktör Anderson med ett lika stort belopp och löfte om att göra så vart år en tid framåt. Från grosshandlare Filip Slöör i Stockholm fick man också 100 kronor och likaledes från direktör Oskar Brobeck i Lilla Edet. Innan året var till ända, hade också bryggmästare Albin Borg, som då innehade Blücherska bryggeriet, skänkt 50 kronor, källarmästare Andersson 25 kronor och handlanden Bror Peterson 10 kronor. Med ränta blev det en behållning till 1907 av 485 kronor 37 öre. Den andra fonden var »Skräcklefonden», till vilken målaremästare F. J. Fröberg lämnade en tia som grundplåt, varpå grosshandlare Slöör ökade ut den med en hundralapp. — Det var ganska raskt marscherat på ett år och gav goda förhoppningar om framtiden. Förhoppningarna blevo heller inte grusade.

Gillet kunde från början glädja sig åt stor tillslutning av intresserade medlemmar. Trots avståndet var grosshandlare Axel F. Ericson i Newcastle-upon-Tyne den inte minst intresserade. Mellan honom och Hjalmar

Lindedal förekom en livlig skriftväxling. I ett brev dagtecknat den 14 dec. 1906, föreslår Ericson bl. a., att gillet borde ombildas så, att även inom Vänersborg födda kvinnor kunde kallas till medlemmar. Förslaget gav anledning till en livlig diskussion vid gillesstämman 1906. Som damernas riddare uppträdde hovrättsnotarien C. A. Ryding och bokbindaren J. V. Carlsson, som bl. a. ansåg, att bestämmelserna i de dåvarande stadgarne innebure ett tillbakasättande av kvinnan. Löjtnant Per Engström var av motsatt åsikt och framhöll »att kvinnorna hade sina egna områden att verka på», varför det inte kunde bli tal om något tillbakasättande. I december följande år behandlades förslaget av styrelsen, som enhälligt beslöt avstyrka, och uppdrog åt sekreteraren att formulera avslagsyrkandet. Det finns inte på något ställe antecknat att Lydell yttrat sig i frågan, men man kan läsa mellan raderna att han var en avgjord motståndare till förslaget, och skrivelsen till gillesstämman jävar inte antagandet. Med en ganska fri tolkning av stadgarne konstaterar han genasi, att en ombildning enligt det Ericsonska förslaget måste föranleda gilletts upplösning, vilket vid närmare eftertanke skulle vara ett svikligt förfarande gentemot donatorerna, och han avslutar skrivelsen: »då styrelsen ej vet af och ej tror, att någonstades i världen förefinnes en förening af kvinnor, grundad endast på nativiteten och utan tillika en sammanbindande *yltre* begränsning; då slutligen den väckta frågan faller inom ramen af spörsmål, dem ej ens den välvilligaste vetenskapliga spekulaton lyckats lösa, utan väl snarare i sina försök kommit till resultat, som gå åt rakt motsatt håll, får styrelsen alltså för sin del afslå förslaget och begära dess afskrifvande från protokollet.» Antingen det berodde på Lydells bestickande »utredning» eller övertygelse, det senare är nog det troligaste, godkändes avslagsyrkandet av gillesstämman 1907 med ett av Hjalmar Lindedal formulerat tillägg, att åtgärden varken fick eller ens kunde betraktas som ett tillbakasättande av kvinnan. Man tycker sig se glimten i Ferdinand Hallbergs ögon, när han lät ordförandeklubban falla.

Vid samma tillfälle som det Ericsonska förslaget framkom, gillesstämman 1906, diskuterades också en annan stadgeändring. Under hand hade styrelsen fått mottaga framställningar om att »personer som, ehuru ej födda

inom Venersborg, dock hit inflyttat under sin barndom och hade sina barn-
domsminnen förknippade med minnet af Venersborg, samt för öfrigt vore
särskildt intresserade af vårt samhälle skulle kunna vinna medlemskap». Sedan styrelsen behandlat frågan beslöts enhälligt vid 1907 års gillesstämma att göra följande tillägg till stadgarne: »medlemskap kan äfven erhållas af manliga personer, som, ehuru ej födda inom Venersborg, dock hit inflyttat under den tidiga barndomen.» Vid stadgeändringen 1918 fick tillägget följande formulering: »Gillet kan dock i vissa fall kalla till medlem välfrejdad person, som sedan ungdomen tillhört samhället.» Det kan inte råda något tvivel om, att stadgeändringen var väl motiverad, men det har nog funnits tillfällen, då det visat sig, att de betänkligheter beträffande »svårigheten att bestämma gränsen», som direktör Anderson uttalade vid frågans första behandling voro välgrundade.

Gillet tillväxte i ålder och — utan att det kan skrivas på stadgeändringens konto — medlemsantal. Med tillväxten följde också nya uppgifter och verksamhetsområden för gillet, men innan dessa något utförligare behandlas, kan det vara av intresse att ägna några sidor åt skildringen av huru gillet's första uppgift, »att bereda inom och utom Vänersborgs stad boende medlemmar tillfälle att sammanträffa», förverkligades.

Enligt stadgarne skulle ju detta ske dels annandag jul, dels vid midsommartiden. Det blev huvudsakligen annandag jul. Efter utflykt med båt till Onsjö i juli 1909, till Sikhall 1911 och till Skräcklan, utan båt, 1912, ställdes sommarutflykterna på avskrivning. Anledningen torde ha varit otur med vädret. Annandag jul behövde man dessbättre inte taga hänsyn till väderleken, och gillesstämmorna synas från början ha varit både talrikt besökta och angenäma. Det fanns de gillesbröder, som vittnade om »att det var mycket roligare än Par Bricole», vilket emellertid Lydell tillskriver »en allt för pyramidalisk lokalpatriotism». Föreningsangelägenheter bruka i regel inte äga något större underhållningsvärde för dem, som icke äro parlamentariker och debattörer av födsel och ohejdad vana. Därför blev det säkerligen en behaglig överraskning för det stora flertalet att besöka gillesstämmorna. När stadskassör Hallberg utsågs till ordförande

var man i den lyckliga situationen, att samtidigt som man gjorde en skyldig reverens för Gillets stiftare, placerades också den rätte mannen på den rätta platsen. Han lyckades åt förhandlingarna ge den gemytliga ton, som alltsedan dess i stort sett präglat dem. Det beryktade dåliga föret i portgången blev lättare att övervinna, när man i spetsen hade en man, som med sin humor placerade svårigheterna i den fördelaktigaste synvinkeln. Hans bon mots skingrade säkerligen under årens lopp mångt ovädersmoln på Gillets himmel, och det var för Gillet en kännbar förlust, när döden år 1919 tog ordförandeklubban ur hans hand.

Gillets och stadens öden ha under de förflutna tjugofem åren kommenterats i sekreterarnes årskrönikor, under Lydells tid färgade av det impressionistiska snillet, under Lindedals av lokalpatriotiskt patos. De bidrogo i sin mån att göra gillesstämmorna populära, och författaren vågar riskera beskyllningen att gå utanför ämnet, om han i detta sammanhang gör några axplock ur årskrönikorna även i de stycken de icke direkt beröra Gillet.

År 1910 belönades Hjalmar Lindedals trägna och intresserade arbete för skytte-rörelsen med Vasaorden och Lydell antecknar i årskrönikan: »Det var litet mörkt på vår hemstads himmel. Litet kulet, blygrått. Men då upplystes allt plötsligt. Ej av en blek komet med blåsyra i svansen, nej, av en av dessa lysande meteoror, som blixtnikt belysa allt. Hon slog ned över Vänersborg och fäste sig med sitt bedårande skimmer mot den svarta bakgrunden av Hjalmar frack. Inte Hjalmar Pehrssons. Nej, vår kassör, Hjalmar Lindedals, och hela vårt Gille är nobiliserat. Hjalmar var tillräckligt skytteveteran för det och nu är han riddare. Jag tycker mig nästan se Hjalmar med ett par stora Fallströmsmustacher stickande ut ur hjälmgittret. Bara nu inte Hjalmar glömmer sin stora idé: hemmet.» År 1912 dog August Strindberg, varom Lydell skriver: »Strindberg, den store blixtbelysaren av vår stolta historia, den store renaren av vårt språk, ut- och invändaren — av vårt och sitt eget inre —, den tänkande, den tvivlande, den troende, den söndertrasade, den hele, den svage, den titaniskt kraftfulle, gick till Brage eller i Sancta Birgittas skärseld i maj. Men Folkungarne och Wasarne äro människor efter honom, ej längre uppstoppade dockor, och gisslet är svingat över småsjälar, som krypa in genom nyckelhålet, när de köras ut genom dörrn.»

Samma år har Halvord en syn: »Om hundra år sitta vi i de sällas Elysion,

ty det är ju alldeles klart, att vi bli saliga allesammans — vi menar ju så väl. Vi ha då evigheten på oss, och ha intet annat att tänka på än att fördriva tiden på trevligt sätt. Ferdinand Hallberg och Hjalmar ta naturligtvis Axel Törnros med sig på en vira. Jag solbadar — i en himmelsk sols sken — och målar akvareller, något som jag inte hinner med här på jorden. Edwin, ja, han är väl med i viran, och Gustaf (Hallberg), ja, ho kan veta, vad han gör. Men ibland, särskilt då vi vet att det är annandag jul, öppnar vi en lucka för att lyssna till det som försiggår i Vänersborg. Jag vet naturligtvis alltid, vilken som är den rätta luckan, ty bland mina före detta lärjungar äro så många matematici och astronomer, som beräkna himla- eller jordställningen för tillfället, och så hör vi på hur de hålla föredrag om oss.

Ehuru vi, som sagt äro i paradiset, så misstänker jag, att även en och annan sommartid vill ha ordres på lämplig lucka. Ferdinand inte minst. Och så har jag några idrottare att lyfta på den, som vetter ned mot Skräcklan, och Oskar Larsson och hans pojkar att dra undan några molnkulisser, och sedan placera vi oss runt ikring. Bror Fock har snabb uppfattning och säger: 'Det är inte Hjertbergs stil'. 'Vad, 'säger jag', är det löpningen på idrottsfältet'. Ja, och 'match med örgrytarne'. Här måste man hålla den lilla Sippen, så han inte hoppar ned direkt och gör skandal. Det fordras minst två starka bjässar att hålla det lilla kraftcentret. I detsamma ljuda tonerna av 'Hell Sverige' upp. Det är nämligen skyttetävlingar där nere på skjutbanan. Nu blir Hjalmar svår att hålla, fast han vill naturligtvis ner på ett mera passande och gravitetiskt sätt. Jag får naturligtvis ett fasligt sjå, att hålla alla i styr. Ty till och med Edwin och Ferdinand fråga mig 'Men Halvord kunde vi inte gå ner ett litet, litet grand.' 'Se folkskolans högsta har simtävlingar vid Skräckleudde, vi går ner och ser på', säger Pehrsson. 'Se, hur småbarnen rotar på lekplatsen, och se det är fest i ålderdomshemmets park'. Det blir allt svårare för mig att hålla sällskapet i styr, jag föreställer dem, att t. o. m. de förmögnaste äro avärvda, att vi inte ha ett öre att betala entrén med, att hela elysésällskapet kanske vill följa med, om de få en aning om vad vi ha i sinnet, att det aldrig i evigheten skulle gå an. Då... ropar lilla Z: 'Nej, se di har kappsegling utanför Normansprickarne, och V. S. S. standert leder', och vi se vita gunterpiggar mot ljusblå Väneren. Då ropar jag: 'Algot, Manne, lilla Z och allihop, gå och hjälp Hugo Sundstedt att göra i ordning de större monoplanen, här blir glidflykt. Skräcklan är vårt rätta paradis'.»

Krigsåret 1914 har lagt sordin på Halvords uppslupna humör och han slutar: »Julen 1914 har gått. Det världshistoriska året går bakom den förlåt av vilken forskarne få lyfta flik efter flik. Mätte hundraårsminnet av kongressen i Wien

kunna firas med en institution, genom vilken de europeiska nationerna, de som äro därtill skickade, må kunna leva samman i fred, tillsammans styrande och organiserande världen».

Halvord hyste ingen större beundran för stadsfullmäktige, och 1915 låter det så här: »Härom dagen träffade jag en 'nyinflyttad på sta'n'. Han hade varit här i tre veckor. 'Då är Ni väl invald i stadsfullmäktige' sade jag. 'Nej, ännu inte'. 'Ä', sa jag, 'om ytterligare tre veckor blir Ni det. Träna då. Myggsilning kan Ni, men kamelslukning. Börja att sluka småmöss, dock inte sådana som vi ympade in Ratin på under rättkriget i våras, ty då kunde Ni få ont i magen.' — »Jag har uppställt en ny teori angående det förhållandet, att staden så många, många år av hit inflyttade, som lyckats taga makten, hållits nere så här. Det är brackeimmunitetsteorin. Ni vet, att om vi fara till varmare länder, så få vi malaria, Vi äro nämligen ej immuna mot malarian. Om sydlänningar komma hit, få de lungsot. De äro ej immuna däremot som vi. Nu antar jag, att en gång i tiden en brackehärd uppstått här. Själva ha vi blivit immuna, men inte så de som flyttat hit. Det är därför de välsigna oss med för smala broar (den nya landsvägsbron kallade Lydell för gåsbron eller käringvändan) och djävulskapet att i själva kommunalskattemaximum annonsera, att vi inte *vill* sälja tomter åt industri; fastän vi infödda vill.

Brackebacillen angriper genast. Och det värsta är, att de inte dö av den. Nej, de bli tjocka och feta och må bra. Emellertid måste denna bacill ha sina bärare, Ni förstår, som hålla kulturen vid liv. Och här duger det inte att skylla på råttorna. Nej, det måste nog vara ett och annat exemplar av Vänersborgarne själva, mer eller mindre rena i bördan. Och det är dem en framtida historie-skrivare får hålla sikte på, om han skall komma någon väg. Jag hoppas att jag med dessa ord varit honom till hjälp.»

Lydell var nöjd med regementets hitflyttning 1916 och med mottagandet på torget, men han ansåg att regementet borde skaffa en ny regementsfana »ty att bära in Västergötlands vapen hit i denna stad med de blå silverstjärnorna placerade på gränslinjen mellan det svarta och gula fältet — det skall fordra heraldiskt mod.» Han hoppas »att regementets hitflyttning skall åstadkomma, att här åter blir en societet, som återupprättar societetsvåningens *gamla* traditioner: nämligen en societet, som inte var sig själv nog och som bara själv festar, utan som vill ha hela stan med sig som på Sparres och Bylunds tider och ställer om gemensamma välgörenhetstillställningar, bättre konserter m. m.»

Mycket av vad sig tilldragit i Gillet, i staden och utanför dess gränser,

har på detta sätt skildrats i Lydells krönikor, och att han därvid gärna framhöll sig själv var honom förlåtet, han var sådan. När Lydell våren 1919 gått över tröskeln till skuggornas rike, övertogs sekreterarebefattningen av Hjalmar Lindedal. Med honom träder för första gången poesin in i årskrönikorna, och vid gillesstämman 1919 ägnar han minnet av sin företrädare en versifierad hyllning. Lindedals väl skrivna krönikor beröra förhållanden och angelägenheter — främst hans skötebarn: ålderdomshemmet —, som mera direkt ha samband med Gilllets verksamhet. Under hans sekreteraretid utökades de också med nekrologer över bortgångna gillesmedlemmar.

Sista paragrafen i protokollen från gillesstämmorna innehåller alltid en anteckning, mer eller mindre kortfattad, att efter stämman vidtog festligt samkväm. Åren 1906—1907 hade dessa formen av en gemytlig och otvungen samvaro gillesbröderna emellan, men redan 1908 avvek man från »gillessammankomsternas avsedda karaktär» och anordnade festliga tillställningar, till vilka gillesmedlemmarne kunde inbjuda sina damer. Hur det gick till vid dessa årsfester torde framgå av här återgivna program från årsfesten 1912.

PROGRAM

vid V. S. G:s årsfest Annandag Jul 1912 kl. 8 e. m.
i Stadshusets fästvåning

1. Samling i smårummen.
Under tonerna av en marsch företages en promenad in i stora fästsalen.	8. Tal av Herr Halvord Lydell.
2. Hälsningstal av ordf. Stadskassör Ferd. Hallberg.	9. Vänerns Drottning. Musik av E. Ullman, ord av H. Lydell. (Sjunges unisont.)
3. Stå stark. (Sång av Harmoni.)	Tésupé
i teaterns foyer kl. 10 e. m.
4. Föredrag av Notarien Bertel Hallberg.	DANS-PROGRAM.
5. O Fosterland (Sång av Harmoni.)	1. Vals. 5. Boston.
6. Tal av Kamrer Hj. A. Lindedal.	2. Two step. 6. Two step.
7. Hell Sverige. Musik av C. Nordqvist, ord av Hj. A. Lindedal (Sång av Harmoni.)	3. Boston. 7. Pas de quatre.
	4. Francaise. 8. Francaise.
	O. s. v. från N:o 1.
	Obs. Dåligt lynne och ytterplagg avlämnas i tamburen.

Om vi få tro Lydell tyckte emellertid inte Ferdinand Hallberg om, att det dracks champagne och sjöngs »tre jäntor» på gillesstämmorna.

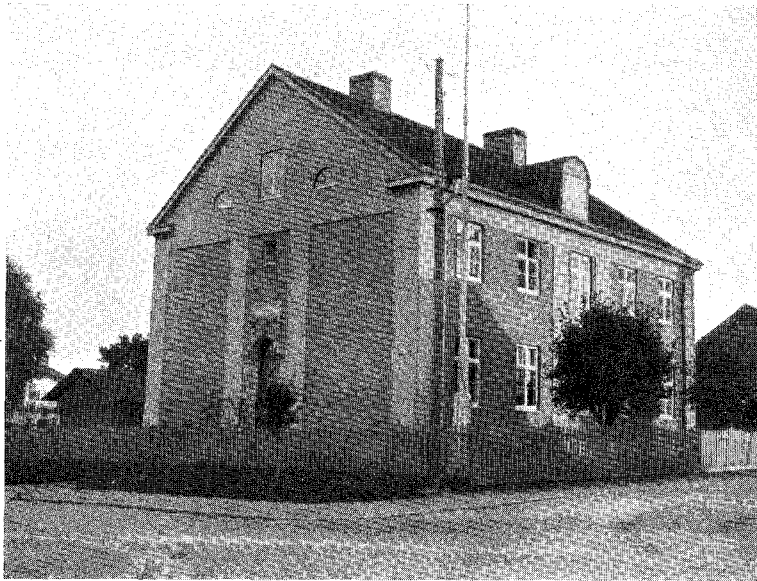
År 1914 övergick man till de enklare former, som sedan dess varit tradition inom gillet, utan att det synes ha inverkat på stämmornas popularitet. Även om den materiella välfägnaden representerad av julmat och ett på senare år av kontrollstyrelsen avvägt quantum satis, utgör en ingalunda oviktig punkt på programmet vid dessa samkväm, är den dock inte den enda. Redan 1908 debuterade dåvarande kandidat Bertel Hallberg med ett föredrag om gamla Brätte, och även sedan han förlagt sin verksamhet till annan ort och utbytt titeln kandidat mot rådmän, har han varje år — med få undantag — låtit gillesmedlemmarne ta del av sina forskningar i stadens äldre historia. En annan trågen forskare i stadens hävder, doktor K. G. Cedergren, har även varit en gärna och ofta hörd föredragshållare, och kamrer Lindedal berättade på sin tid de roande anekdoter om gamla vänersborgare, som sedermera influtit i hans »Vänersborgs historia och Vänersborgshistorier». För arrangemangen och den lättare underhållningen svarade under gillet tidigare år en anordnare. En oskriven successionsordning placerade under åren 1906—1914 efter varandra tre bröder Hallberg på denna post: Anders, Bertel och Gustaf. Några år senare självdog av obekant anledning anordnarebefattningen och sedan dess har man med vissa mellanrum och växlande resultat anförtrott anordnarens uppgifter åt en nöjesbestyrelse.

TANKEN på ett ålderdomshem väcktes redan år 1904 av Hjalmar Lindedal och sedan den genom donationer år 1905 tagit fastare former har den under de gångna tjugofem åren varit den centrala uppgift kring vilken alla gillet goda krafter samlats. Avsikten var enligt initiativtagaren »att söka få till stånd ett ålderdomshem, där de gamla efter fullgjort livsverk, befriade från bekymren för det dagliga brödet, skulle kunna mot en billig penning få i lugn och ro tillbringa sin levnads afton». För dess förverkligande räknade man på medlemmarnes givmildhet och räknade ej heller fel. Kasören hade nöjet att i sina böcker notera den ena donationen efter den andra och 1907 skriver Lydell om Lindedal: »När han i styrelsen skall

anmäla en donation växer han minst en fot — en för varje hundralapp — och ser så strålande ut, att det smittar oss alla, t. o. m. ordföranden, som dock har ett fasligt bekymmer med att sammanhålla oss». År 1909 började man redan tänka på tomt och synes ha haft förhoppningar att staden skulle i sinom tid skänka sådan. Även Lydell har gripits av entusiasm och uppmanar gillesbröderna att spara på punsch och cigaretter och sådant och i stället donera till ålderdomshemmet. Tomtfrågan återkommer sedan vid upprepade tillfällen i protokollen. Från början hade man tänkt sig att hemmet skulle ligga på det område vid Skräcklan, som sedermera uppläts till idrottsplats, och det var få tomter i dess närhet på vilka man inte under årens lopp reflekterade.

De, som eventuellt tvivlade på möjligheten av ålderdomshemmets förverkligande hade inte tagit Hjalmar Lindedals brinnande ande med i beräkningen. När det gällde ålderdomshemmet var han het och trosvarm som Gustaf II Adolf och han hade vid sin sida Edwin Anderson, en kansler, rådräk som Axel Oxenstierna. Det är dessa båda mäns förtjänst att ålderdomshemmet blev verklighet. Tack vare deras ansträngningar, övertalningar och tiggeri, de fingo äronamnen »stadens störste tiggare», ökades donationerna oavbrutet. Förteckningen på ålderdomshemmets donatorer är lång och upptager namnen på kända och okända vänersborgare över hela landet och utom dess gränser. Beloppen växla från ensiffriga till fyr- och femsiffriga. — Om rörande offervilja berättar den donation som omnämnes av Lindedal i protokollet av den 8 okt. 1921: »Av sekreteraren överlämnades till hemmets fond en gåva av tjugofem kronor, given av systrarna Dessa hade nämligen vid genomseende av sin avlidna systers, ..., papper funnit ett kuvert med påskriften: '20 kr. till ålderdomshemmet — den 23 november — En Vänersborgs dotter'. Beloppet, ökat av systrarna till 25 kronor blev så överlämnat till sekreteraren. Då man vet, att gåvan är given med försakelse är den icke blott vacker utan även rörande och gripande, och på den grund är den med skäl utförligt införd i protokollet. Gåvan fick icke avslås. Det var en bortgången systers sista vilja».

Vid slutet av 1919 uppgick »ålderdomshemmets fond» till 17,400 kronor.

VÄNERSBORGS SÖNERS GILLES
ÅLDERDOMSHEM

Därmed hade man kommit så långt, att frågan om hemmets förverkligande på allvar kunde diskuteras, och när gamla epidemisjukhuset, efter att något år hava inrymt stadens läsestuga, på våren 1919 blev disponibelt för annat ändamål, beslöt styrelsen på direktör Edwin Andersons förslag hemställa hos drätselkammaren att för en köpeskilling av 10,000 kr. få övertaga fastigheten, som sedermera av Gillet skulle ombyggas till ålderdomshem. Kostnaden för ombyggnadsarbetena beräknades då till 15,000 kr.

Det vore knappast med verkligheten överensstämmande om man påstode, att staden visade Gillet det tillmötesgående varpå man säkerligen räknat. Trots allt avslutades emellertid köpet den 6 april 1921. Dessförinnan hade ingenjör Wilhelm Paalzow uppgjort ritningar till ombyggnaden och den 9 april 1921 antog styrelsen firman Bröderna Lindgrens anbud att för en kostnad av 58,000 kr. utföra densamma.

Efter sjutton års envis strävan kunde Gillet den 1 april 1922 se sin dröm förverkligad — ålderdomshemmet stod färdigt. Störst var säkerligen tillfredsställelsen för de båda som mer än några andra burit dagens tunga och hetta, Hjalmar Lindedal och Edwin Anderson.

I sin årskrönika år 1922 skriver Lindedal: »Slutligen få vi anföra gilletts hittills största verk, nämligen uppförandet av *ålderdomshemmet*, som nådde sin fullbordan i december förlidet år. Nog skulle icke den mest sangviniske kunnat drömma därom, att, då ett silverbrudpar den 23 november 1906 gav 100 kr. till grundplåt till ett ålderdomshem, och nuvarande ordföranden den 9 december gav sina den 29 april till grundplåt utlovade 100 kr., detta hem redan 15 år därefter skulle stå färdigt. Detta resultat är en följd av ett aldrig slappnat intresse och av en offervillighet, som hos de givande i sanning varit storartad. Namnen på alla dessa givare av såväl de mindre som de större gåvorna skola bliva uppförda å en särskild tavla, varigenom dessa namn skola bliva förda till eftervärlden och bliva fästa vid denna skapelse som de så oegennyttigt medverkat till att frambringa.

Till glädje för gillet är ålderdomshemmet förstklassigt i allt och har i det avseendet också vunnit allmän beundran. Beklagligt är, att det skulle bliva uppfört under den dyraste tiden och att vid detsamma, som krävde en

kostnad av över 80,000 kr., för den skull kommit att häfta en skuld av 20,000 kr. Härigenom och i följd av den rådande allmänna depressionen har det hägrande målet, lämnandet av billigt pensionat, för närvarande blivit omöjliggjort. Förr eller senare skola väl de gamla goda tiderna återkomma, då icke blott den nu tyngande skulden skall bli hävd utan även skall bli skapat ett kapital, vars ränteavkastning kan bereda dels nedsättning i pensionsavgifterna och dels bereda friplatser.

En besvikelse för styrelsen var, att ingen av gilletts medlemmar anmälde sig eller hade råd att ingå såsom pensionär, då hemmet öppnades, änskönt avgiften för dem per månad satts till 90 kr. för rum, mat, ljus och värme. Då det emellertid var nödvändigt att öppna hemmet för erhållande av inkomster, tvingades styrelsen härigenom att mottaga pensionärer från utomstående kretsar. Den 1 april 1922 började hemmet sin verksamhet med 3 pensionärer, vilkas antal nu stigit till 10. En lämplig föreståndarinna är antagen, pensionärerna äro ytterst tillfredsställda och finansieringen har lyckats, så att styrelsen ser framtiden an med förtröstan.»

Den besvikelse, varom Lindedal talar har följt styrelsen under åren, de pensionärer, för vilka hemmet avsågs, hava varit mycket sparsamt företrädde. Kritiken har ej heller uteblivit, och gång efter annan har Lindedal i sina årskrönikor med förtrytelse tillbakavisat den. Vilken ställning man i detta fall än intar, torde det inte kunna förnekas, att Lindedal har rätt då han säger, att skall målet kunna förverkligas »kräves likväl annat än en smulgråten kritik — det kräves offervilja i bidrag och handling från gillesmedlemmarnas sida». Det blev Hjalmar Lindedal förunnat att i yttre måtto se hemmet fullbordat, men det ålderdomshem han tänkt sig var ännu i mångt och mycket en hägrande utopi, då hans för alla ideella strävanden varmt klappande hjärta i januari 1928 upphörde att slå.

Med ett aldrig slappnande intresse arbetar direktör Edwin Anderson vidare för ålderdomshemmets sak och som ett led i det arbetet och en hyllningsgård till Hj. Lindedals minne föreslog han vid gillesstämman 1928 bildandet av »Hj. A. Lindedals Minnesfond», vars avkastning, sedan fonden uppnått tillräcklig storlek, skall användas för beredande av friplatser i ålderdomshemmet.

Ålderdomshemmets förvaltning övertogs 1921 av »Vänersborgs Söners Gilles Fastighetsförening u. p. a.», vars medlemmar och styrelseledamöter äro desamma som gillet. Den skuld, som år 1922 belastade hemmet var kr. 20,500, men genom ytterligare donationer har skulden nedbringats till 2,000 kr., vilket belopp upplånats i en av gillet fonder »Knut Hernströms understödsfond», men täckes av i bank insatta medel, varför hemmet i närvarande stund är skuldfritt.

SKRÄCKLAN. Ett fult namn på en vacker plats men ett kärt namn för varje vänersborgare. Under Gillets första år dess skötebarn.

Om Skräcklan numera blivit en gärna uppsökt tillflyktsort för stadens invånare är förtjänsten till icke ringa del Gillets. Redan 1906 började Gillet sina arbeten på Skräcklans ordnande med den blygsamma åtgärden att inköpa två soffor, som, i betraktande av dåtida penningvärde och det förhållandet att de inköptes på auktion, betingade det relativt höga priset av 12 kronor. Detta var början till en penningplacering, som under årens lopp gjorde Gillet 1,756 kronor fattigare men stärkte dess anseende och gjorde det populärt. Stadens myndigheter synas ha lämnat Gillet fria händer på Skräcklan redan från början, och man torde inte ha behöft ångra det. De två ensamma sofforna från 1906 följdes av flera, vägar togos upp genom den då ganska unga skogen, bl. a. »den av alla människor så väl-signade S-formiga vägen från Edsgatan till stranden», som det står i årskrönikan 1911. Åt barnen skaffades sandhögar och gungor. Strandpromenaden förbättrades, och Skräcklan blev något av det paradiset, varom Halvord talade — att det under några år blev alltför paradisiskt kan inte räknas Gillet till last. Lika litet som de anslag med »Badning förbjuden», som blevo följden, och vilka gävo Lydell anledning skriva: »Försköning är en härlig sak. Jag kom i somras med en främling ut till Skräcklan. Vilka ska korsfästas där, frågade han då, och pekar på de badförbudspållare, som kanta bergen. Det ser du väl, sa jag, det står ju på dem.»

Kostnaderna för Skräcklans ordnande och underhåll, vilka numera bestridas av staden, hade tagits ur Gillets allmänna kassa. »Skräcklefonden»

förblev orörd och 1909 överfördes behållningen, kr. 236: 95, till »Försköningsfonden», vars avkastning, sedan fondens behållning stigit till 5,000 kronor, »får användas till stadens försköning och till anskaffande eller renovering av minnesmärken inom Vänersborg, som syfta på staden Vänersborg eller någon dess invånare, vilken på ett framstående sätt verkat för stadens utveckling och bästa.» Vid årsskiftet 1909 uppgick fondens kapitalbehållning till kr. 2,189: 29. Den tid synes sålunda ganska avlägsen, då fonden skall kunna bidra till stadens förskönande. Om det beror på medlemmarnes övertygelse att deras stad ej tarvar ytterligare försköning eller andra orsaker, fonden ökas dock icke genom några donationer.

Många förslag, som mer eller mindre avsett stadens försköning hava under åren behandlats inom Gillet. Sålunda diskuterades 1906, utan resultat, en framställning till stadens myndigheter, att Skräcklan ej skulle få bebyggas norr om Norra gatan, 1910, likaledes utan resultat, alléplantering i Norra Kyrkogatan. År 1923 föreslog direktör Andersson, att Gillet skulle inköpa och uppsätta en fontän i järnvägsbacken, förslaget godkändes inte av gillesstämman, men det förverkligades sedermera av drätselkammaren. Femton år före sin tid, 1914, framkastade Lydell tanken på en torgbrunn. Ett synbart resultat av gilletts verksamhet som stadens skönhetsråd blev Molins grupp »Bältespännarne», som med anslag från Sparbanken år 1916 inköptes av Göteborgs stad för 800 kronor. Lydell blev vemodig vid tanken på att denna summa kunde använts till en byst av Drottning Kristina. För den kvinnan hyste han en oreserverad beundran, och det var han som bar ansvaret för »Fonden för Drottning Kristinas byst». Genom ingripande av rådman Hallberg vid gillesstämman 1929 torde fondens behållning, kr. 347: 18, komma att överföras till »Försköningsfonden», som därmed, på samma gång den får ett värdefullt tillskott, indirekt även tjänar sitt ändamål.

När stadens skönhet fått en eller annan fläck, har det inte sparats på kritiken, och särskilt Lydell svingade gisslet med känsla och övertygelse. Om kommunalhuset skrev han: »Jag har alltid tänkt mig, att det för en gammal estet som jag, skulle vara en märkvärdigt stämningsfull sak att en gång få stå stilla i tankar på San Marcotorget i Venedig.

Att beundra Marcuskyrkan och all den andra härliga arkitekturen och höra klockorna i campanilen.... Ho kunde ana att jag skulle få en fullt motsvarande njutning här i vårt eget Vänersborg. På vår förenade rådhusplats och teateraveny, vid vårt i år fullbordade rådhus med stadens vapen åt avenyen till.

Liksom Marcuskyrkan, dogepalatset och campanilen tala om de gamle venetiarnes storvulnhet och konstsinne, så skola också vårt »rådhus», vår stolta teaterentré vittna för många släktens sinne om *deras* karaktär, *deras* högt förfinade andar, som varit upphov till den sköna komplexen.

Nu vet vi, var vi skola placera grundläggarrinnan Drottning Kristinas lilla bronsbyst en gång, när vi komma så långt. Längst in på rådhusplatsen, förstås. Men vi få ställa oss väl med myndigheterna; då få vi saken genomförd. Man lockar med den goda viljan att förena det sköna med det nyttiga, det praktiska. Och här är det lätt, Drottningens piedestal får tjäna nyttan. Man gör den bara ihålig med avloppsledning.»

VID gillesstämman 1906 fattades ett beslut, som gav löften om, att Gillet skulle bliva en stadens egen Historie- och Antikvitetsakademi. Man beslöt på förslag av grosshandlare Ericson i Newcastle-upon-Tyne »att söka skapa en historia af Vänersborgs stad och dess söner» och uppdrog åt sekreteraren »att insamla äldre och nyare bilder och berättelser om staden, och, på förslag af Herr Hj. Bylund, att samla fotografier av Gillets medlemmar.» Det första synbara resultatet av detta beslut visade sig vid den av doktor K. G. Cedergren på Gillets uppdrag anordnade lokalhistoriska utställningen 1920 (i samband med den s. k. »Jubileumsutställningen»). De flesta av de fotografier som då utställdes finnas fortfarande i Gillets förvar och kompletteras under hand med biografiska uppgifter. Det Bylundska förslaget om en porträtt-samling av Gillets medlemmar synes ha fallit i glömska, det spökar dock någon gång i protokollen, tills det åter blev aktuellt vid gillesstämman 1929. Det uppdrogs då åt en särskild kommitté att fullfölja arbetet, och resultatet torde föreligga vid gillesstämman 1930.

År 1916 anslog Gillet 250 kronor till framlidne Rektor Fredrik Nordins

utgrävningar vid Vänersborgs moderstad Brätte, och fyra år senare reste Gillet en minnessten på den plats, där Brätte en gång låg. Stenen bär följande inskription:

HÄR LÅG FORDOM
VÄNERSBORGS MODERSTAD
BRÄTTE
GAMMAL MARKNADSPLATS
FICK STADSPREVILEGIER 1603
KONFIRMERADE 1619
ÖVERFLYTTADE PÅ
VÄNERSBORG 1645
VÄNERSBORGS SÖNERS GILLE
RESTE MINNESSTENEN
1920.

Om Vänersborgs söner kunna glädja sig åt, att deras stads historia gjorts till föremål för forskningar, som för en småstad torde vara ganska enastående, är förtjänsten ej Gillets utan två av Gillets för stadens historia varmt intresserade medlemmars, fältläkaren K. G. Cedergren och rådmannen Bertel Hallberg. Av deras forskningar i stadens hävder föreligga redan en del i tryck, bl. a. Cedergrens uppmärksammade verk »Ur Vänersborgs stads hävder». Det är att hoppas, att Gillet på ett mera verksamt sätt än hittills övertar rollen av Historie- och antikvitetsakademi, och som sådan anser det angeläget, att till trycket befordra det värdefulla resultatet av fältläkare Cedergrens och rådmann Hallbergs forskningar.

GENOM »Knut Hernströms understödsfond», som tillkommit genom testamente av trävaruhandlaren Knut Hernström, har Gillet satts i tillfälle att varje år sedan 1919 vid juletid räcka en hjälpande hand åt gamla vänersborgare. Gillet har även ofta haft glädjen att från behjärtade gillesbröder få mottaga gåvor avsedda för välgörande ändamål, och genom insamlingar vid gillesstämmorna har Gillet erhållit medel för att lämna hjälp åt behövande.

SÅ har i korta drag Gillets verksamhet gestaltat sig under de gångna tjugufem åren. Om Gillet lyckats i sina strävanden för stadens väl och för bevarande av dess minnen, må andra avgöra. Här kan dock konstateras, att Gillet under dessa år rönt både kritik och erkännande, det senare kanske till övervägande del. Erkännande har kommit från skilda håll och tagit sig skilda uttryck. Förutvarande lasarettsläkaren, doktor L. Grundberg, skrev 1913 från Stockholm, att han »allt fortfarande läser Vänersborgs tidningar, och vad jag där ser om Sönernas Gille förefaller mig så sympatiskt, att det gläder mig». Och det berättas 1912 om »en fru, som gråter av sinnesrörelse bara hon ser annonsen att vårt Gille har sammanträde». Även om inte erkännandet tar sig utlopp i tårefloder, vågar man hoppas, att det skall komma Gillet till del även under kommande år, och att den kritik, som heller inte uteblir, skall ta hänsyn till den goda viljan, ärvd från Gillets stiftare, att verka för stadens och Gillets väl.

Som avslutning på denna krönika, gör författaren till sina de ord, Lydell nedskrev 1911: »Då jag nu lägger ner pennan efter att ha skrivit dessa enkla och mindre väl formade meningar, sker det i hopp, att vårt Gille skall blomstra, att strider om sak ej skola bli till personliga knuffar, att i vårt Vänersborg alltmer ords valör skall stå i direkt proportion till den omdebatterade sakens vikt och att alla skola låta alla glatt leva.»

OM URMAKAREYRKET I ÄLDRE TIDER OCH DESS UTÖVARE I VÄNERSBORG

av

K. G. CEDERGRÉN

DE ÄLDSTA TIDMÄTARNA voro soluret, eller såsom det populärt kallas solvisaren, och vattenuret. Båda dessa gå långt tillbaka i tiden och återfinnas hos de äldsta kulturfolken. Solvisaren växlade hos olika folk form och utgjordes än av plana skivor, än av halvklot med den konkava eller konvexa sidan utåt. Vattenurets princip — sanduret är endast en avläggare av detsamma — var, att vattnet från ett trattformigt kärl genom en smal öppning föll ner i ett underliggande liknande kärl; det kallades därför ofta timglas. Genom inristningar på glaset eller genom flottörer avläste man sedan tidens gång. Dessa olika ur supplerade delvis varandra, i det att soluret ju endast kunde användas under dagen. Vattenuren förbättrades alltmera och fingo ofta en konstnärlig utstyrsel. Ett av de berömdaste vattenuren torde hava varit det, som av kalifen Harun al Rasjid sändes till käjsar Karl den store och vilket även var försett med slagverk. Nästa steg i utvecklingen av tidmätarna var urväcket med hjul, där drivkraften utgjordes av vikter. När och var de först tillverkades, känner man ej, men man vet dock, att de funnos i Europa redan i det tionde århundradet. Ärkebiskopen Gerbert av Reims, sedermera påve under namnet Sylvester II, har gått till eftervärlden såsom en av medeltidens ryktbaraste urmakare. Munkarna voro nog till en början de främste konstruktörerna av tidmätare, vilka nog ej voro ovanliga i klostren, och

först i fjortonde århundradet finner man uppgifter om andra än andliga såsom urmakare. Att uren voro särdeles dyrbara, framgår av det faktum, att endast få av de betydande katedralerna under den tidigare medeltiden voro försedda med tornur; det första lär ha funnits i Dijon, uppsatt år 1332. Att innehava ett fickur, var till en början mycket sällsynt. Detta torde hava uppfunnits omkring 1511 av klensmeden Peter Henlein i Nürnberg, vilken fann på att använda en stålfjäder såsom drivkraft. De voro till en början äggformiga och kallades därför »Nürnbergägg». De första fickuren eller såsom de kallades »taskuren» voro mycket osäkra tidvisare och först omkring 200 år efter sin uppfinning vunno de genom en hel del uppfinningar den säkerhet i gång, som utmärker vår tids ur.

I Sverige användes under äldre tider såväl sol- som i synnerhet sandur, av vilken senare kategori man ännu i dag kan återfinna prydliga exemplar i gamla kyrkor. Att även här munkarna voro de första konstruktörerna av vad vi nu beteckna såsom urverk, står utom allt tvivel. Att kyrkor och kloster redan tidigt hade ofta mycket komplicerade urverk, framgår av många fakta. Det äldre konsturet i Lunds domkyrka stammar från 13-talet. I Vadstena klostrets: »diarium Wadstenense» för åren 1344—45 antydes flera gånger, att i klostret, särskilt i dormitoriet (sovrummet), funnos urverk, som kunde slå, en nödvändighet vid de tidiga morgonandakterna. Ett av dessa skulle under första delen av 1400-talet hava konstruerats av munken Andreas Jacobi, vilken således skulle vara den förste kände urmakaren i Sverige. År 1506 konstruerade en annan Vadstenamunk, Peter Astronomen, det berömda astronomiska uret i Uppsala domkyrka, vilket visade dagar och timmar, månens till- och avtagande, planeternas gång. Detta ur tyckes dock snart hava råkat i olag och hade stått obrukbart i över 100 år, då Christofer Polhem under sin vistelse i Uppsala såsom student lyckades sätta det i stånd. Ett oblikt öde tyckes dock hava förföljt detsamma, ty det förstördes vid domkyrkans brand år 1702.

Urmakarna eller såsom de kallades segermakarna — av »segervärk = urvärk», »säjare = klocka», »seger = visare» — räknades i skråhänseende ända till slutet av 1600-talet till klensmederna. Deras prestationer tycktes

ej håller hava varit särdeles konstnärliga, ty urmakaren Pehr Printz, vilken år 1769 utgav en bok med titeln »Försök til historisk beskrifning om Wägg- och Byxsäcks-Uhr», säger att de huvudsakligen bestått i förfärdigande av »Stekwändare och grofwa Wägguhr». Av »segermakare» finnas en hel del omnämnda, vilka under slutet av 1500- och början av 1600-talen förfärdigat »segerverk» så väl för slott som kyrkor i Stockholm och landsorten. I Stockholms stadsräkenskaper säges så år 1567: »är gifwet M:r Lenardt Klensmed på Norrmalm för Stadzens Time Klocka på jerntorget han gjort färdig pgr 50 m.»

Den äldsta skråordning, som avser urmakare, är den för hela riket gällande av den 12 mars 1622 »smede Embets Skråå», vari de uppräknas såsom tillhörande detta ämbete. Det angives även här deras mästerstycke, som skulle vara »een stor Sejare, som slår hwar Tijme, med två klockor öfwer hwarandra, som wisar tijmen och the 7 Planeter och Up- och Nedergången i Månaden».

Att en hel del av dessa urvärk voro ganska vidunderliga, finnes av det kontrakt, som år 1602 upprättades mellan storkyrkan i Stockholm och en klensmed Gilius von der Platz. Han förband sig nämligen att utföra ett urvärk, »som enär detsamma heltiman drifwer, skola ock två gumsar, utaf trä giorda, ränna ihop och slå fulla timar inuti kyrkan, lika med dem som ute på tornet hänger; Item skall ock ett människohufwud giöras af trä utanpå werket, som tilförne warit hafwer, at hwar gång oron wänder sig, så skola ögonen i hufwudet wända sig med; Så ock hwar resa klockan slår sin fulla tima, skall tungan gå både ut och in i munnen på samma hufwud, intil dess klockan sina fulla timar utslagit hafwer». Dessutom skulle det visa »hwad månen lider, både ny och nedan» samt dagatal, huldagar, fasta, mobilia och immobilia. Det kom aldrig till stånd.

Urmakarna bildade ett särskilt skrå den 12 april 1695, då enligt borgmästare och råds beslut urmakare och klensmeder »separerade». Detta skrå — det fanns ej mer än detta Stockholmsämbete i Sverige — synes aldrig hava haft någon särskild skråordning. Under detsamma lydde alla övriga mästare i riket. Att urmakarna ej voro få, framgår därav, att man

bland mästarna finner sådana bosatta i Norrköping, Hälsingfors, Karlskrona, Göteborg, Uppsala, Kristianstad, Karlstad och Hernösand. Utom dessa ämbetsmästare funnos litet varstädes i landet urmakare, vilka utövade sitt yrke på grund av särskilda privilegier eller resolutioner, meddelade av Kungl. Maj:t, kommerskollegium, hallrätten i vederbörande stad eller annan myndighet. Detta förhållande blev allt vanligare under slutet av 1700-talet även i Stockholm och ämbetet råkade alltmera i förfall; sammanträdena blevo allt sällsyntare och alltmera fåtaligt besökta och vid det sista i deras protokollbok antecknade sammanträdet den 28 november 1788 voro endast två mästare närvarande. Efter detta år omtalas ej ämbetet vidare och år 1800 uppträder en sammanslutning, som kallade sig urfabrikssocieteten.

Mästareprovet för urmakareämbetet var: »ett repeterur, som står på bordet och slår» eller ett byxsäcksur efter »engelska eller franska sättet». Granskningen var mycket sträng och det anmärktes även på småsaker. Så höll »styckemästaren» — så kallades gesällen då han höll på med sitt mästerprov — Herman Dreijer på att få sitt arbete underkänt, »derföre at namnet, hwarest uret giordt war, blifwit uteglömdt». Han räddade sig dock genom att betala till lådan »en dicretion» av 2 1/2 daler smt. Särskild »Schilt» användes av urmakarna, såsom framgår av handlingarna, men utseendet på den samma är nu förgätet. Att sådan användes framgår av nedanstående. Den 12 juni 1695 var »för detta geselen Johan Adam, som arbetat haff: r hoos Åldermannen M: r Johan Wijdman och på et åhr sutit för sigh allena och hållit öpen Schildt inkallad för lådan och blef förmant af Embetet at ther han wille herefter icke förlijka sigh med Embetet och blifwa Mästre och Borgare, så Komme intet Embetet tillåtha honom hålla Någon Schildt för åhn han fullkomnat dhet General-Skrå honom pålägger».

Urmakarna räkna bland sig en hel del berömda män. Christoffer Polhem är ett bland de mäst strålande namnen inom den svenska urmakaresocieteten. Ej så, att han var urmakare i detta ords trängre bemärkelse — han tillhörde ej urmakareskrået — men hans insatser för detta hantverk hava betytt så oändligt mycket för yrket. Detta mekaniska snille, för vilket nästan intet på mekanismens område tyckes hava varit främmande, konstruerade

en del maskiner, genom vilka ertillverkningen i hög grad befrämjades. I förening med friherre Gabriel Stjerncrona inköpte han egendomen Sund i Husby socken i Dalarna och anlade där det bekanta Stjärnsunds bruk. Medels tidssparande maskiner, drivna av vattenkraft, kunde han här tillverka såväl torn- som golvur, de s. k. Stjärnsundsuren, berömda för sin säkra gång. Det var en stor skillnad på dessa ur och de tidmätare, vilka beskrivas av Printz och om vilka han säger: »många äro sinnade och kunna lätteligen ursäktat hela Fjerdedels Timmors skilnad och äro ofta färdiga att ropa underverk om Minutwisaren på en tum när träffar in». Denna Stjärnsundstillverkning inspirerade med säkerhet de s. k. Moraurmakarna. I Mora socken i Dalarna uppstod mot slutet av 1700-talet en stor hemindustri, bestående i tillverkningen av de ännu mycket vanliga s. k. Moraklockorna. Angående denna industri säger Konungens befallningshavande i sin femårsberättelse för 1822: »en särdeles förståndigt anordnad tillverkning av väggur sysselsätter och jämte jordbruket försörjer många eller de flästa hushållen till ett antal av omkring 70 stycken uti Östnors och Öna byar av Mora socken. Med noggranna maskiner utskäras mässingskivor till hjul för dessa ur, som, då de med behörig omsorg förfärdigade, gå säkert. Tavlorna av järnbleck hämtas från något manufakturverk men målas, ritas med väl formade siffror samt fernissas av flickor, som endast med detta arbete sysselsättas. Urmakarna själva förspilla ej sin tid med att uppsöka långväga avsättningsplatser utan sälja för skäligt pris eller anförtro sin tillverkning åt andra sockenbor, som under färder eller vandringar nedåt landet för- yttra dem».

Dessa ur voro oftast mycket enkelt signerade, till exempel A. A. S. Mora. Här förekommo verkliga urmakaredynastier, där hantverket gick i arv från far till son flera generationer igenom. Man anträffar även långt nedåt landet dessa enkla men gedigna ur. Det raka — en och annan gång något svängda »klockfodret» — är särdeles karaktäristiskt för dessa klockor.

Som nämnt, fanns det i Sverige endast ett urmakareämbete och mästarna i de övriga städerna måste, såvida de ej hade tillståndsbevis till yrkets utövande från annat håll, undergå sitt mästartepröv inför detta ämbete antin-

gen genom uppvisande av det förelagda provstycket direkt eller genom magistratens i hemstaden förmedling, i det att provet uppvisades inför denna, som avgav sitt utlåtande, huruvida de av ämbetet uppställda fordringarna kunde anses fyllda.

En bland de av allmänheten i dag mäst kända urmakarna inom Stockholms ämbete var dess tredje ålderman, den av Bellman besjungne krog-hjälten Johan Fredman, »namnkunnig urmakare utan ur, verkstad eller förlag». Denne Fredman hade en gång intagit en lysande ställning inom urmakarekåren: han var, såsom nämnt, ålderman och dessutom hovurmakare. Genom olyckliga äktenskapliga förhållanden kom han alltmera »på dekis» och förföll alltmera till krogkund och försummade sina göromål, så att han ej blott blev avsatt från sitt ämbete såsom hovurmakare utan även måste avgå från åldermannskapet, sedan kassan vid ämbetslådan endast befunnits innehålla en mindre summa samt en av honom utfärdad revers på 144 daler kmt. Bland urmakare i västra Sverige, vilka tillhört ämbetet märkas i Göteborg Joachim Brandt (1732—1751), Olof Rising (1751—80), Lars Simson (1763—80), i Karlstad Pehr Printz (1769—80). Ingen av de i Vänersborg verkande urmakarna synes hava tillhört ämbetet.

Bland Vänersborgsurmakarna märkas nedanstående, vilka sannolikt fått sina rättigheter på grund av 1739 års manufaktur-privilegier och hallrätt.

Mauritz Schierman. Borgare i Vänersborg ^{31/10} 1746, död i september 1775. Var bisittare i stadens kämnersrätt. Han synes ha drivit sin verksamhet såsom urmakare i ganska stor skala, att döma av de höga numren på de ur, vilka mot slutet av hans levnad utgått från hans verkstad. Så har jag återfunnit i Vänersborg ett golvur i »Morastil» med rakt klockfodral, vilket är signerat »Mauritz Schierman. Wäners-Borg N:r 175». Enligt en annan anteckning är detta ur förfärdigat den 9 mars 1774. Värken i dessa ur voro tämligen enkla — ofta endast tre hjul — men av så utmärkt beskaffenhet, att de med endast små justeringar kunna användas än i dag. Hans ur blevo sannolikt ganska spridda i Vänersborgstrakten och bland från Vänersborg utflyttade — ett sådant ur har hittat vägen till Stockholm. Många gingo otvivelaktigt förlorade i de stora eldsvådor,

vilka övergått Vänersborg men åtskilliga kunna med säkerhet återfinnas i bygderna.

Johan Dahlbeck. Burskap i Vänersborg 1781. Död samma år.

Laurentius Dahlgren. Burskap i Vänersborg 1789.

Anders Lindström. Burskap i Vänersborg 1815. Utstruken ur borgerskapets längd 1832 för stöld.

Sven Pettersson. Burskap i Vänersborg 1823. Död 1851. Han omnämnes i hallrättens berättelser för åren 1836—1846, där det säges, att han årligen förfärdigade 5—6, ända till 12 ur årligen.

C. J. O. Hybinette. Burskap i Vänersborg såsom urfabrikör 1844. Han omnämnes i hallrättens protokoll åren 1845—46.

Dessutom omnämner E. Sidenblad i sitt arbete »Urmakare i Sverige under äldre tider» följande urmakare såsom bosatta i Vänersborg, där de dock ej fått burskap nämligen:

Carl Fredrik Lindström, omnämnd i hallrättens berättelse av år 1830, då han förfärdigat 2 ur.

Nils Petter Lundström, omnämnd i hallrättens berättelse åren 1845—46. Av honom signerad pendyl finnes i privat ägo i Vänersborg.

Enligt av rådman Bertel Hallberg meddelade underrättelser har han i äldre handlingar återfunnit ännu tvänne urmakare i Vänersborg, nämligen:

Eric Zetterberg, född år 1755 och död 1838, samt

Emanuel Lindström, född 1824.

Ingen av dessa hava återfunnits varken i boken över borgare i Vänersborg eller i hallrättens berättelser. Enligt magistratsprotokollen anhöll år 1760 en urmakaregesäll, Johan Lang, hos magistraten om tillstånd att få slå sig ner i staden och efter avlagt mästareprov vinna burskap. Han anhöll dessutom, att under tre år få frihet från borgerliga utskylder, en anhållan, vilken beviljades av nämnda myndighet, vilket utgör ett bevis för att staden vid detta tillfälle led brist på yrkesmän inom denna profession. Han synes dock aldrig hava kommit hit.

I äldre tider var det nog ganska besvärligt för småstädernas innevånare att få sina klockor reparerade. De måste, då i urmakerikonsten kunniga per-

söner saknades, vända sig till de urmakare, vilka under marknaderna besökte staden. Man mottog därför med tacksamhet i staden personer, vilka jämte sin övriga borgerliga gärning kunde ägna sig, med magistratens tillåtelse, åt detta yrke. Då stadens organist Häggman hade dött år 1784, anmälde sig såsom sökande till platsen organisten i Skövde Carl Bergsten, »att här i staden till organist samt stadstrumpetare både uti scholan och kyrkan antagen blifwa». Magistraten underrättade honom, att något orgelvärk ej ännu fanns i kyrkan men att han kunde bliva antagen mot en lön av 50 daler riksmünt eller 8 riksdaler 16 skilling specie årligen. Han hade även anhållit att få syssla med urs reparation. Magistraten biföll med nöje »att han skulle få behållas wid detta handtwärks utöfwande, så länge han nöjaktigt betienade stadens innewånare». Fröjden blev dock kort, alldenstund Bergsten redan den 20 maj 1786 avsade sig tjänsten, då han ej kunde utvärka åt sig lönepåökning.

I tider, då det ej var ens de förmögnare av stadens innewånare beskärt att hava ett »byxsäcksur», ändå mindre en väggklocka eller pendyl, var det nödvändigt att hava någon offentlig tidmätare. Denna var vanligen placerad i rådhusornet, någon gång i kyrkornet, då sådant fanns, vilket långt ifrån alltid var förhållandet. Vänersborg fick någon gång i slutet av 1650 eller början av 1660-talet ett »stadens ur», vilket sannolikt var placerat i rådhusornet. Staden var nämligen enligt Dahlbergs avbildning av densamma då försett med en tornprydd »curia», under det att kyrkan saknade torn. Detta var utfört av en på den tiden mycket berömd »urwärksbyggare» Germund eller Gudmund Locke eller Läck — tidens stavning av hans namn är något växlande. Denne hade enligt en till Konungen från Jönköping den 6 januari 1662 inlämnad inlaga lärt sitt yrke först hos sin fader, Pedher Larsson i Åhrena i Småland, »nu gammal Cronones betiennte och bonde», och sedan under åren 1651 och 1652 hos den danske urmakaren Casper Zurbun i Stockholm, med vilken han dock synes hava kommit i tvist. Han säger sig sedan år 1654 hava förfärdigat tornur i Göteborg, Gränna, Brahestad, Vänersborg, Jönköping (rådhuset), Wexiö. Särdeles synes han hava omhuldat Jönköping, till vars nya kyrka »han skänkt och förärat ett ur så högt

vårt som 400 riksdaler». I en senare inlaga till Konungen av den 7 september 1667 omnämner han, att han var sysselsatt med ett ur till stadskyrkan med fyra visare på tornet. Han erbjuder sig nu att uppsätta på Riddarholmskyrkan ett urvärk med två klockor, fyra visare, »fjärdedels verk» gång och slag, »helst medhan jagh i liffstijden önskar efter migh der sammastedes lempna ett durabelt och ewigt warandhe Monument». Hans sista ansökan gick ut på att få bliva benådad med kungligt privilegium att få nedsätta sig i Stockholm med sina färdiga gesäller och drängar »effter der icke finnes ett uhrvärk aff alle som slåå i tornen uppricktigt giort och trofast arbetat ähr». Ovan omnämndes, att han och Zurbun ej tyckes hava dragit vidare jämnt och detta framkommer av den först omnämnda inlagan, i vilken han säger: »nu ähr uthi den napnkunnogha Kongl. Residentsstaden Stäckholm en dansk uhrmakare, Casper Zurbun benembh, hoos hwilken jagh A:o 1651 och 1652 arbetadhe, och för min swagheet och siukdomp samph hans ochristeliga, fördeffeliga edher, medh hwadh mera, etc. mitt affskeed taga måste. Hwilken uhrmakare Casper migh utan något fogh och beskeedh, ij förlupen 10 åhrs tijdh alle dhe hostiliteter som han någonsin hafwer kunnat åwägabringa migh tillskyndat hafwer. Hwarföre på det underdånigste Eders Kånglig Maj:ts jagh är ombidjandes och bönfallandes, att Eders Kånglig Maj:ts befallningh måste affgå, att bemälte Casper Zurbun kunde i arrest taghen bliffva och sedan fara med sanning och fångh, och med sin Skiällsoord uphöra, som han alldhrig bewijsa kan, hwarmed han migh på deth högsta förolämpatt haffver».

Om detta tornur, som sannolikt förstördes vid den danska invasionen år 1676, då staden brändes, har man ingen underrättelse men Låcke har lämnat märken efter sig i stadens rättegångshandlingar. Han inställde sig nämligen 11 januari 1662 inför rådhusrätten i Vänersborg och anförde, att han under sin vistelse i staden till en viss Anders Olofsson sålt en liten hussäjäre, för vilken Anders i betalning skulle giva nio pund fjäder. Då han hade sänt säjaren till Anders, hade rådman Samuel Eriksson låtit »arrestera» den samma såsom ersättning för en påstådd fordran. Rådmannen berättade åter, att Låcke under den tid, han bygt stadens stora säjare, hade han logerat

hos rådmannen. Staden skulle betala Läckes ordinarie förtäring hos rådmannen men Låcke hade dag och natt hängivit sig åt ett överflödigt drickande med öl och brännvin utan att dock betala rådmannen något. Då Låcke reste, ville han göra rätt för sig med en dukat, vilken han som full ersättning bjudit rådmannens hustru, vilken dock vägrat att mottaga densamma, enär det ej ansågs utgöra ersättning nog. Låcke hade slutligen lovat henne en hussäjäre. Då rådmannen emellertid aldrig erhållit denna, hade han för sin räkning lagt beslag på den till Anders Olofsson levererade. Rådmannen hade dessutom fordran hos Låcke för två pistoler, vilka han lämnat till justering, men vilka han aldrig återfått samt för en dubbel stekpanna och tvänne vinglas. Låcke påstod, att han fått stekpannan i utbyte mot en mortel och förnekade alldeles, att han fått vinglasen. Pistolerna erkände han sig fortfarande innehava men vore villig att återställa dem mot två daler i arbetslön. Huru saken utagerades, kan ej utläsas av rådhusprotokollen.

Enligt Lenberg* hade kyrkan torn år 1737. Det är sannolikt, att den vid samma tid hade tornur, ehuru det ej finnes omnämnt av honom. I magistratsprotokoll av år 1756 anmärkes, att detta av staden skänkta uret var mycket förfallet, alldenstund kyrkorådet ej brytt sig om att underhålla detsamma. Magistraten och borgerskapet beslöt att låta reparera detsamma, »emedan det länder icke mindre staden än Guds hus till prydnö». Denna reparation tyckes dock ej hava kommit till stånd eller utförts mindre samvetsgrannt, ty år 1759 klagar klockare Skarin inför magistraten över att urväcket i kyrktornet är gammalt och dåligt, så att stadens båda officiella klockor (de på rådhuset och kyrkan) visa ända till en timmas skillnad. När denna reparation blev ombestyrd, kan ej angivas men uret gick förlorat år 1777, då kyrkan brann. Ännu 1789 ägde kyrkan ej något ur men ett sådant fanns år 1803, då magistraten utfärdade instruktion för dess skötsel. Det hade inköpts samma år. Sedermera fick detta tjänstgöra ända till år 1892, då det ersattes med ett nytt. Rådhusuret hade då längesedan gått förlorat, förstört i 1834 års brand.

* Beskrifning öfwer Wengersborgs stad 1737.

LITTERATUR:

Hans Hildebrand. Sveriges medeltid.

Elis Sidenbladh. Urmakare i Sverige under äldre tider.

»Uppfinningarna».

Vänersborgs stads magistrats och rådstuvurätts protokoller.

Matricul uppå Wenersborgs stads Borgerskap, utvisande hwilka år och dagar följande blifwit borgare samt till hwilka näringar de äro antagne och sedermera förhulpne med flera förändringar tillrättad och fastställd den 5 och 26 nowember 1752.

Ovanstående uppsats får ej avtryckas utan författarens tillåtelse.

ANTECKNINGAR OM ÄLDRE TIDERS GULD- SMEDER I VÄNERSBORG

av

BERTEL HALLBERG

I DEN ÄLDSTA bevarade skattelängden för Brätte från maj månad 1610 finnas yrken angivna endast för några få av de i längden upptagna, nämligen Nils skräddare, Jöns kopparslagare, Olof Elfsson klockare, Jacob böcker, d. v. s. Jacob tunnbindare. Detta yrkes utövare buro länge sin från tyskan hämtade beteckning: böttcher, försvenskat till böcker eller böckare. Jämför namnet Böttiger, som egentligen betyder tunnbindare. Någon guldsmed finna vi ej, och det är ju ej heller ägnat att förvåna, då det gäller en stad med 69 vuxna invånare, ty fler äro ej upptagna i skattelängden, där dock även de återfinnas, »av vilka man inga penningar hade att förmoda».

Den nästa bevarade mantalslängden av den 8 november 1624 upptager endast vuxna män, 88 stycken, och då de flesta av dessa måste varit gifta, samt åtskilliga haft pigor eller drängar i sin tjänst, har således folkmängden ökats ganska betydligt, vilket till en del berott på inflyttning av borgare från det år 1612 av danskarna förstörda Nylödöse.

Att staden gått framåt, förstår man även av det förhållandet, att ej mindre än två guldsmeder dåmera voro där bosatta: *Sven guldsmed* och *Rijk guldsmed*. Att det denna tid kunde finnas två guldsmeder i en så obetydlig stad väcker mindre förundran, då man betänker, att inköp av arbetat silver under långa tider var den enda kapitalplaceringsmöjligheten. Bankinrätt-

ningar funnos ju ej. Inteckningsinstitutionen hade ännu ej utvecklats och hade för övrigt erbjudit ganska ringa säkerhet i oroliga tider, då landets fiender och förhärjande eldsvådor turvis och med korta mellanrum ödelade städerna och deras byggnader. Man var således nödgad att placera sina sparade medel i sådan lösegendom, som hade ett någorlunda stabilt värde, och detta var särskilt fallet med de ädla metallerna guld och silver.

Av de båda förenämnda guldsmederna återfinna vi i nästa kända mantalslängd — från år 1639 — *Rijk*, nu med angivande av efternamnet *Hansson*, men ej *Sven*. Staden hade emellertid även då tvänne guldsmeder och den andre hette *Anders Eriksson*.

Rijk guldsmed var en av de inflyttade lödöseborgarna. Rijk är tydligen en förkortning av Richard, ty enligt Vänersborgs kyrkobok dog 1691 Anders Olofssons hustru på Holmen »Anna Richardsdotter, född i gamle Brätte, guldsmedzdoter», tydligen en dotter till Rijk guldsmed.

Sven guldsmed tillhörde också de inflyttade lödöseborgarna och levde åtminstone 1631, då han betalar boskapsskatt.

Om guldsmeden Anders Eriksson vet man ej mera än hans förekomst i 1639 års mantalslängd.

Sedan Brätte 1642—43 övergivits och dess inbyggare flyttat till det ny-anlagda Vänersborg, saknar man för ganska lång tid uppgifter om den nya stadens guldsmeder, ty staden åtnjöt länge skattefrihet på grund av att den ödelagts av danskarna redan 1644, och några mantalslängder finnas därför ej bevarade.

Den förste Vänersborgsguldsmed, man påträffar, bar namnet *Hercules*. Han är stämd till Rådhusrätten år 1663 av cornetten Sven Grotte angående 47 1/2 lod silver, som cornettens fader, prosten Anders Grotte i Tunhem, lämnat åt Hercules att arbeta. En attest av Hercules åberopas i 1669 års dombok.

Om en *Johan guldsmed* vet man ej mera än att han är upptagen i 1675 års mantalslängd. Men då en i 1665 års mantalslängd upptagen *Johan Rijksson* kan antagas vara son till den förenämnde Rijk guldsmed, är det ju möjligt att Johan guldsmed och Johan Rijksson äro identiska.

Nästa guldsmed påträffas i en till en karta över staden och dess tomter hörande husägareförteckning av år 1699, där man finner *guldsmeden Bengt* som ägare av tomten N:o 126, belägen i nordöstra hörnet av nuvarande Drottninggatan och Kyrkogatan (senare ägd av löjtnant Gillners). Denne Bengt guldsmed, är efter allt att döma samme person som *guldsmeden Bengt Bränning*, som lydde under Stockholms skrå och om vilken vi finna utförligare notiser i 1705 års dombok.

Den 15 februari 1705 företrädde inför borgmästare och råd i Vänersborg äldermannen av guldsmedsämvet i Göteborg, Sven Wallman, uppvisande riksvärdien — den högsta vårdaren av de ädla metallernas kontroll — Michel Pohls instruktion och originalbrev angående visitation hos alla guldsmeder under Göteborgs skrå, som sträckte sig över fyra landshövdingedömen, nämligen Hallands, Bohusläns, Älvsborgs och Skaraborgs. Göteborgs guldsmedsämve inrättades 1690, men trädde icke i ordentlig verksamhet förrän 1692. Till detta ämve skulle alla de i de fyra förenämnda länen verksamma guldsmeder höra, men i praktiken blev det så, att de gesäller, som haft sina läroår under ett visst ämve, också senare lydde under detsamma, så att t. ex. olika guldsmeder i Vänersborg hörde under ämbetena i Stockholm, Arboga, Jönköping och Malmö.

Med stöd av de företedda handlingarna begärde Wallman, att det skulle permitteras honom att hos denne stadens guldsmed dess verkstad visitera. Borgmästaren frågade Wallman, huruvida han kunde påstå, att guldsmeden i Vänersborg reste på marknader, vartill Wallman svarade, att det skulle bara fattas, att guldsmeden Bränning reste på marknader, då han ej rätt lärt sitt ämve, och tillade hotfullt, att den, som hjälpt Bränning till mästarebrevet, skulle nog också få stå till ansvar, och att anmälan vore gjord till Kammarkollegium. Magistratens besked blev emellertid, att Wallman måste förete landshövding Makeléers order om visitation hos Bränning.

På dagen ett år därefter inställde sig åter äldermannen Wallman, nu åtföljd av guldsmedsmästarna i Göteborg Johan Heinrich Straub och Hans Sprinchorn, och begärde med åberopande av riksvärdiens skrivelse till landshövding Makeléer, att det av guldsmeden Bengt Bränning arbetade

silver måtte få probaras, enär det vore bekant, att Bränning arbetat ohaltigt silver långt under det prov, som Kungl. Maj:ts aller nådigaste förordning tillåter d. v. s. på denna tid minst 14-lödig. Lod betecknar som prober-vikt för arbetat, legerat silver $\frac{1}{16}$, så att en 12-lödig silverpjes innehåller $\frac{12}{16}$ eller $\frac{3}{4}$ av sin vikt rent silver. Ett lod delas i 18 grän.

De av stadens innebyggare, som innehade av Bränning tillverkade silver-saker, hade beordrats att, medförande dessa, inställa sig på rådsstugan.

Mäster Nils Lilliewall uppvisade två bågare, som förklarades innehålla några grän mindre än 12-lödig silver.

Handelsman Johan Portuneijer medförde en bågare, som hade ett bräck på benet och förklarades bestå av 11-lödig silver.

Borgaren och flottkarlen Per Andersson företedde en liten bågare och silverskedar, som voro mindre än 11-lödiga.

Daniel Wennberg, som sedermera blev älderman och rådman, hade med-fört två 12-lödiga bågare och 12 stycken skedar, som förklarades vara ej ens 11-lödiga.

Niklas Rode företedde en 11-lödig bågare, som mäster Wallman förklarade vara till vikten 3 kvintiner ringare än det silver, som enligt uppgift lämnats för bågarens förfärdigande.

Salig rådman Gabriel Andersson Beijers änka Elisabet Wallman uppvisade en kann, som befanns vara 12-lödig.

Av alla dessa föremål togos prov, som under försegling skulle sändas till riksvärdien.

Dessutom företedde handelsmannen Bengt Hallers änka, Annika Ekman, en av Bränning förfärdigad guldring, som förklarades ej bestå av annat än »kronogull», trots att änkan sade sig hava lämnat goda dukater för ringens förfärdigande.

Slutligen examinerades Brännings vikter. Av dessa befanns en vikt på $\frac{1}{2}$ lod vara för lätt. Den vikt, som skulle väga 28 lod, befanns vara $3\frac{1}{2}$ lod för »svår», och vikt om 4 lod saknades.

Hur saken avlopp för Bränning, vet man ej, men den 3 mars 1706 upp-läses på rådstugan guldsmedsämberet i Göteborg brev av den 1 i samma

såsom betydande Bengt Bränning och V. B. såsom angivande tillverkningsorten Vänersborg. Visserligen har stadsstämpeln för i Vänersborg tillverkat silver åtminstone sedan 1750-talet utgjorts av stadens vapen, ett seglande skepp, under det att W. B. under äldre tid använts som stadsstämpel i Varberg, där bokstäverna dock senare utbyttes mot stadens vapen, men det är ej ej otänkbart, att samma utbyte en gång ägt rum i Vänersborg, så att »V. B.» i äldre tider använts även där. Av guldsmeder med mästarstämpeln B. B. finnas ett par i början av 1700-talet på andra orter t. ex. Bengt Bengtsson i Mariestad och Bengt Björn i Västerås. Kalken påminner mycket om en i Fischers arbete »Västsvenskt silver» å sid. 91 avbildad, av förenämnde Sven Wallman i Göteborg år 1701 utförd, i Sätters kyrka i Västergötland befintlig kalk. Bl. a. återfinnes på själva skålen alldeles samma dekoration: det korsbärande lammet, men detta var en på kalkar ofta förekommande zirat. Hur Gunnäs funnit namnet Bengt Bränning, kan man väl numera aldrig få veta. Att det är Bengt Bränning, som tillverkat kalken, kan man ju ej med bestämdhet påstå, men kalkens utseende motsäger ej den muntliga traditionen om att den tillverkats på Karl XII:s tid, traditionen uppgiver, att den skall vara tillverkad i Vänersborg, vilket ju f. ö. ligger nära till hands, stämpeln W. B. är tydligen ortsstämpeln och kan ju mycket väl betyda Vänersborg, och där fanns på Karl XII:s tid en guldsmed, som hade initialerna B. B. Det finns således flera sannolika skäl för att Gunnäs' förmodande är riktigt. Vi skulle således äga ett till vår tid bevarat arbete av en av de första guldsmederna i Vänersborg.

Brännings änka fortsatte mannens yrke med gesällen *Truls Jacobsson Möller* som föreståndare för verkstaden. Möller hade kommit i lära i Malmö och där blivit gesäll 1722. Han blev egen mästare i Vänersborg i oktober 1740 med en tekanna som mästerstycke under guldsmedsämberet i Jönköping och gifte sig samma år. Vid kyrkostämman den 13 maj 1744 utsågs Möller till uppsyningsman för kvarteret Liljan, där han 1749 ägde fastigheten N:o 11 efter dåvarande nummerordning. Han var då gift. I mantalslängden för år 1760 är han antecknad som ägare av fastigheten N:o 22 i kvarteret Liljan efter dåvarande nummerordningen. Dottern Anna bodde

månad att såsom man i erfarenhet kommit, att guldsmeden Bengt Bränning skulle hava tagit till flykten och försålt sin gård, man därför begärde, att hans egendom skulle inprotokolleras till ämbetets säkerhet, men borgmästaren upplyste, att Bränning i behörig ordning fått pass till Stockholm uti en angelägenhet och inom kort skulle vända tillbaka, varför någon inteckning icke kunde consenteras.

Bränning återvände också, ty han återfinnes i mantalslängd för 1731, då dock endast hustrun förts i mantal, och om mannen antecknats, att han vore »svagsint». Men ännu 1733 utövade Bränning sitt yrke, ty den 22 oktober detta år upplästes vid Rådstuvurätten ett brev från borgaren i Skara Johan Schagerberg angående en av Bränning för Schagerbergs hustru Catarina Hasenmüller under hennes änkotid förfärdigad och med B:s och Vänersborgs stadsmärke försedd silverbägare, vilken blivit av Göteborgs guldsmedsämbete för confiscabel förklarad, då den knappt vore 11-lödig. Bränning förklarade inför Rådstuvurätten, att han ej handlat svikligt, enär han tillverkat bägaren av gamla silverskedar, som beställaren tillhandahållit jämte fyra speciedalrar, vilka infattats i bägaren. Men den 18 mars 1734 dömdes Bränning att mot utfående av silverbägaren, sedan de fyra speciedalrarna blivit ur densamma urklippta, betala för 29 1/2 lod silver med 1 daler lodet samt för uppburen arbetslön 4 daler 28 öre, för vilken betalning, som skulle fullgöras vid Michelsmässotiden, B:s fastighet intecknades.

I 1740 års mantalslängd finner man »guldsmeden Brännings änka, fattig, fri». Hon hette Ingrid Wass, och den 20 maj 1734 ingives till Rådstuvurätten ett mellan Bränning och henne den 5 december 1728 upprättat testamente, där makarna säga sig vara barnlösa. Antagligen var Bränning nyss död, då testamentet åberopades vid rätten.

Ödeborgs kyrka på Dal äger en cirka 20 centimeter hög silverkalk, vägande 28 lod eller 370 gram. Museiintendenten And. Linder i Åmål har benäget meddelat mig, att enligt traditionen denna kalk skall vara tillverkad i Vänersborg på Karl XII:s tid. Kalken är försedd med mästarestämpel »B. B.» och dessutom med stämpel »V. B.» Framlidne rektor Gunnäs, som gjorde forskningar på Dal för verket »Sveriges Kyrkor», tolkade mästarestämpeln

då hos föräldrarna. 1764 omtalas, att han övergivit professionen. Man vet, att han var svåger med rådmannen Jacob Friedrich Neuman, men om han var gift med Neumans syster eller Neuman med hans syster eller de kallades svågrar, därför att deras hustrur voro systrar, vet man ej. Möller levde ännu 1770, då hans hustru i mantalslängden kallas »utgammal». Ogifta dottern Anna Lisa bodde då hos föräldrarna.

Möller utövade fortfarande sitt yrke, då år 1753 guldsmeden *Johan Grönwall* blev mästare i Vänersborg. Då 1756 guldsmeden Lars Bjugg från Jönköping ansökte att få nedsätta sig i Vänersborg, blev denna ansökan avslagen med den motivering, att i staden redan funnes två guldsmeder och att flera kunde sig ej försörja. Grönwall kom i lära hos guldsmeden A. Linnell i Växjö 1734 och blev gesäll 1743 samt mästare i Vänersborg under ämbetet i Jönköping 1753. Den 2 maj 1757 var Grönwall uppkallad inför Magistraten, där för honom upplästes en från lovl. Magistraten i Falköping ankommet brev, igenom vilket Grönwall åtvarnades ej göra sig någon fåfäng resa att besöka Midfasto- och Bartolomeimarknaden därstädes, emedan Falköping numera vore med egen guldsmed försedd. År 1759 fick Grönwall lagfart å en fastighet — N:o 52 i kvarteret Liljan efter dåvarande nummerordningen —, som han köpt av sina svärföräldrar Arvid Lilljeqvist och hans hustru Christina Hedman. I denna fastighet bodde Grönwall vid mantalsskrivningen för år 1760 och är då antecknad som gift samt hade en lärgosse och piga. Grönwall förekommer ej i ämbetsprotokollen i Göteborg efter 1778 och dog i Vänersborg 64 år gammal den 19 januari 1784. Hans änka Maria dog i Vänersborg 1789 ¹⁷/₂. En son till makarna var grosshandlaren i Göteborg Gabriel Grönwall, född i Vänersborg 1769 ⁴/₁₂ och död där 1856 ²/₂. Han var gift med Helena Christina Söllscher, född i Vänersborg 1783, dotter till rådmannen i Vänersborg Niklas Söllscher och hans hustru Elsa Christina Rommell. Dessutom efterlämnade guldsmeden Grönwall en vid hans död ogift dotter vid namn Anna Christina. Troligtvis var också guldsmeden Johan Kruses hustru, Maria Helena Grönwall dotter till Johan Grönwall.

Av Grönwalls arbeten finnas bevarade en bägare från år 1759 (hos

doktor C. Eklund i Ulricehamn) samt en Vänersborgs kyrka tillhörig patén.

Delvis samtidigt med Möller och Grönwall utövades guldsmedsyrket i Vänersborg av *Hans Lundstedt*, ty i 1770 års mantalslängd äro alla dessa 3 guldsmeder upptagna. Lundstedt hade lärt yrket hos mästare E. Holmström i Lund och blev mästare i Vänersborg 1760 under ämbetet i Malmö. Han fick år 1763, då han kallas »jouvelerare och guldsmed», lagfart å gården N:o 68 i kvarteret Liljan på Stora Edsgatan, som han köpt av skräddaren Carl Edman. Lundstedt tjänstgjorde även som vice byfogde och var en tid stadens brotullarrendator. Han sålde 1769 sin gård till garvaren Joakim Hörling, men bodde fortfarande kvar där 1770. Lundstedt var gift två gånger, först med Anna Warnke eller Warneck, kanske guldsmedsdotter från Karlstad, där det 1727—1780 fanns en guldsmed Niclas Warneck eller Warncke. Men bärare av namnet hava också funnits i Göteborg. Äktenskapet var barnlöst. 1795 gifte han om sig med hovslagaren Wikbergs barnlösa änka Greta Fröman. Lundstedt dog 1797 ¹⁵/₂, och hans änka avled 80 år gammal 1809 ²²/₇.

Guldsmeden *Jeremias Wallbom* blev mästare i Vänersborg under ämbetet i Arboga 1776, då han kom från guldsmeden Magnus Stråtin i Uddevalla, där han varit gesäll, men flyttade redan 1777 åter till Uddevalla, antagligen till följd av de genom den stora eldsvådan i Vänersborg nämnda år minskade utsikterna till försörjning.

Guldsmeden *Johan Kruse* kom i lära hos Johan Grönwall 1761 och var antagligen född i staden, där flera personer med namnet Kruse vid denna tid bodde. Då han var gift med Maria Helena Grönwall, är det troligt, att hon var dotter till Johan Grönwall. Kruse blev gesäll 1767 och mästare i Vänersborg 1798 under ämbetet i Göteborg efter förfärdigandet av en kaffekanna som mästestycke. Han nämnes i Göteborgs kontrollprotokoll senast år 1816 och dog änkring i Vänersborg 1823 ¹⁴/₅. Av hans arbeten finnes bevarad en sked av år 1777 i Göteborgs museum.

Guldsmeden *Johan Werlin* var född i Malmö 1764 ³/₇ och son av sjö-tullvisitören Niclas Werlin och hans hustru Christina Beata Appelgren.

Han kom i guldsmedslära i Lund 1781 och fick burskap i Vänersborg 1798, vilket han uppsade år 1828. Att han åtnjöt anseende och förtroende i staden, kan man förstå därav, att han blev rådman, vilket han blev senast 1811.

Han gifte sig 1799 med Anna Maria Fahlgren, född i Vänersborg 1777 och död år 1818, dotter av rådmannen i Vänersborg Eric Adolph Fahlgren och hans hustru Catarina Svinhufvud, som förut varit gift med borgmästaren i Vänersborg Magnus Pehrman (död 1770).

Rådman Werlin hade fyra barn, alla döttrar, Anna Christina, f. 1799, Cajsa Beata f. 1801, Maria Sofia, f. 1801 och Johanna Gustava, f. 1804, den sista »ofärdig» och död i Vänersborg 1824. De båda mellerstas öde äro okända. Den äldsta Anna Christina gifte sig 1829 med dåvarande postskrivaren och stadskassören i Vänersborg, sedermera postmästare, först i Strengnäs och sedermera i Uddevalla, Niclas Zetterberg, född i Vänersborg 1797 och död 1878. Då mågen flyttade till Strengnäs, flyttade Werlin med och dog där 1846 ³/₉.

Av hans arbeten finnas bevarade en bågare från 1814 hos intendenten Anders Roland i Stockholm, en bågare från 1817 hos disponenten Robert Bley i Uddevalla, en bågare från 1820 hos direktören Falk Simon i Göteborg.

Guldsmeden *Jonas O. Enberg* uppgives vara född i Tunhem 1787 ¹⁰/₉ men har ej kunnat anträffas i V. Tunhems eller dess annexförsamlingars kyrkoböcker. Han fick burskap i Vänersborg 1813 ¹¹/₉. Han dog 1835 ²⁶/₄, men hans änka fortsatte rörelsen till år 1850 och även senare. Enberg ingick 1814 ³⁰/₁₀ giftermål med Sofia Göthander, född i Vänersborg 1794 och dotter till fouriren Johan Gustaf Göthander och Anna Helena Lenberg, född i Vänersborg 1760 och 1801 omgift med rådstuvukanslisten Axel Perman, en son till den förut omtalade borgmästaren P. Sofia Enberg dog i Vänersborg 1870 ²⁰/₁₁.

Av Enbergs barn kallas Johan Gustaf Enberg, född 1817 ¹⁸/₄, juvelerare och dog i Vänersborg 1876 ¹⁵/₉. Sonen Fredrik August Enberg var född 1823 ¹/₇ och kallas guldsmedsgesäll. Han dog ogift i Vänersborg 1884 ¹⁰/₁₀. Dessa båda söner förestodo tydligen moderns rörelse.

Utom sönerna hade makarna Enberg två döttrar, Maria Margareta, född 1819 ²⁴/₁ och gift 1845 ⁴/₄ med handlanden Adolf Fredrik Dahlgren, samt Anna Sofia, född 1820 ¹⁷/₁₂, död i Vänersborg 1899 ⁸/₁₀ såsom änka efter bruksinspektoren på Önafors sedermera godsägaren Carl Robert Ahlbom, född 1815, död 1855, med vilken hon ingick äktenskap 1846 ⁶/₁₁.

Av Enbergs arbeten finnas flera bevarade i muséer och hos enskilda samlare. Vänersborgs museum äger av hans hand en snusdosa från år 1831, supglas från 1846 och svampdosa från 1851. En bägare från 1841 finnes hos greve Chr. Bonde å Hesselby i Uppland, en bägare av 1845 hos disponenten Bley i Uddevalla.

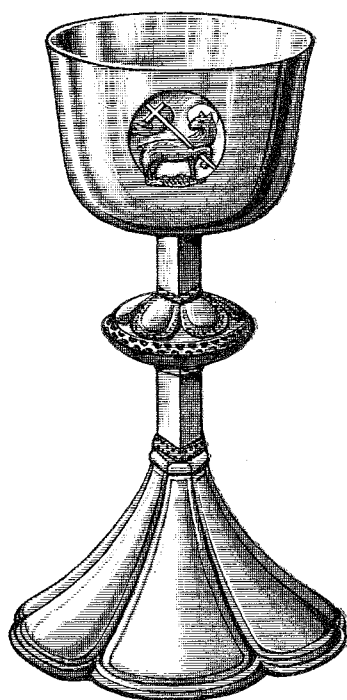
Nils Wendell var guldsmedsmästare i Vänersborg 1829—1833. Han var född 1803 ²⁵/₉ och gift med Brita Sofia Wahlberg född 1801 ³⁰/₈. De hade barnen Johan Jakob, född i Vänersborg 1828 ⁶/₁₁, och Emilia Amanda Sofia, född i Vänersborg 1830 ¹¹/₉.

Av hans arbeten finnes bevarad en kopp, som tillhör Nordiska Muséet.

Guldsmeden *Emanuel Holmberg* som blev mästare i Vänersborg 1837 under ämbetet i Jönköping, finnes redan 1838 antecknad såsom »bortrest till okänd ort». Han hade kommit i lära hos M. Tryberg i Jönköping 1821 och blivit gesäll 1826.

Lars Erik Wohlfart, var född i Göteborg 1815 ²¹/₉ och lärde hos mästare Carl Tengstedt i Göteborg, där han blev gesäll 1837. Han blev mästare i Vänersborg 1845 under ämbetet i Göteborg.

Han var gift med Anna Charlotta Hesse, född i Göteborg 1818 ²⁷/₁₂. Makarna hade sex barn: Johan Herman, f. i Göteborg 1839 ⁹/₅, Maria Dorotea Charlotta, f. i Göteborg 1841 ²⁰/₁, Lars Hugo, f. i Göteborg 1842 ¹⁷/₁₂, Hilma Ulrika Lovisa, f. i Göteborg 1844 ⁵/₇, Emma Erika Christina, f. i Vänersborg 1845 ³¹/₁₀ och Alfhild Virginia Augusta, f. i Vänersborg 1847 ¹²/₁₁.

BB

VB

Mästarmärken å kalken
Ödde Borgs kyrka?
Inskription å kalken

SÅNG
TILL
»VÄNERNS DROTTNING»

UR SÅNGSPELET
»VÄNERNS DROTTNING»

*

För soloröst och piano

av

ELIS ULLMAN

Text

av

HALVORD LYDELL

*

Andante. 1-76.

mf
Hell dig, skö-na
p
mf

Vä - ner-drott-ning, hell dig, hell er stol-ta berg!
p
mf

Hell din sång vid böl - jors brott-ning bort-om ud-dars
p
mf

blå - a färg! Om än ut- i fjär-ran län - der
p
mf

minns jag dig, min barn-doms-stad; min-nes grö-na

Vä - ner-strän-der, vin-dens sus i barr och blad.

f Häll dig, skö-na Vä - ner-drott-ning. *ff rit.* Tag den häls-ning

dig jag kvad! *p* *pp* *8...*

Ped * Ped *

MATRIKEL

UNDERTECKNADE erhöillo vid gillesstämman 1929 uppdraget att ordna och komplettera porträttsamlingen över Gillets medlemmar. Arbetet härmed har fortskridit så långt, att, ehuru ännu ett antal porträtt saknas, resultatet torde kunna föreligga vid Gillesstämman innevarande år. Flera av Gillets medlemmar synas ha fått den uppfattningen att denna porträttsamling skulle utgivas i tryck. Tyvärr saknar Gillet medel att bestrida de därmed förenade stora kostnaderna. Den matrikel, som härmed föreligger, utgör således endast en summarisk förteckning över Gillets medlemmar under de gångna tjugofem åren. Matrikeln har upprättats av undertecknade Hallberg och Nordén. Då någon tillförlitlig förteckning över Gillets medlemmar icke förekommer för de första femton åren har matrikeln måst uppläggas med ledning av i kassaboken antecknade inbetalningar av medlemsavgifter; en del felaktigheter hava på grund härav icke kunnat undvikas. Likaledes hava födelsedata icke kunnat tillförlitligt kontrolleras; i enstaka fall saknas dessa helt.

Vänersborg den 12 december 1930.

PRIMUS ANDERSSON.	KURT HALLBERG.	GUNNAR HJORTH.
ELOV NORDÉN.	HARRY PETERSON.	FOLKE WIKSTRÖM.

STYRELSE ÅR 1930

ANDERSON, EDW., ordförande.

CEDERGREN, K. G., v. ordf.

NORDÉN, ELOV, sekr.

JANSON, ISIDOR, kassör.

JÖNSSON, FRANS W.

LINDGREN, JOHN.

THERNQUIST, ANTON.

DAFGÅRD, OTTO, suppl.

PEHRSON, CARL, »

HEDERSLEDAMÖTER

1905 — 1930

CARLSSON, CARL OTTO, fabrikör,	f. 62 ⁹ / ₃ ,	kallad 1920
WALLER, CAROLINA MARIA, fru,	f. 49 ²¹ / ₇ ,	» 1920 †
WIKSTRÖM, ANNA THERESIA, fru,	f. 56 ¹ / ₄ ,	» 1921
ANDERSSON, RUDOLF, direktör,	f. 57 ²⁷ / ₇ ,	» 1921
SJÖBERG, BIRGER,	f. 85 ⁶ / ₁₂ ,	» 1923 †

	Född	Intr.- år
Abramson, Oscar, sjökapten	46 ¹⁶ / ₄	06 †
Almqvist, Alf Ragnar, överstelöjtnant	54 ¹² / ₆	06 †
» Ivan Mortimer, stationsinspektör	50 ³ / ₈	19 †
Andrén, Axel Mauritz, brevbärare	69 ³ / ₁₂	09 †
Andsberg, Johan Edvin, apotekare	72 ¹⁶ / ₉	21
Arnold, Carl	63 ¹³ / ₃	12
Arvidsson, Erik Stellan Åke, fil. mag.	05 ¹¹ / ₅	28
Andersson, Albin, maskinist	72 ⁴ / ₁₁	07
» Anders Teodor, slaktare ..	84 ¹⁸ / ₈	20
» Axel Vilhelm, eldare	01 ¹⁴ / ₅	30
» Clas Vilhelm, förman.....	61 ³⁰ / ₁₁	12 †
» Erik Torsten, garveriarbetare	96 ²⁹ / ₁	30
» Folke, stationsinspektör	85 ⁷ / ₁	16
» Gottfrid, postiljon.....	78 ¹² / ₅	07
» Gustaf Adolf, snickare	75 ²³ / ₆	18
» Gösta Martin Reinhold, sjukgymnast	06 ¹⁴ / ₉	28
» Hjalmar, lantbrukare	53 ²³ / ₅	14
» Johan Albert, banktjänsteman	82 ¹⁷ / ₁₀	08
» Johan Edwin, direktör	51 ²² / ₁	05
» Johan Fredrik, snickaremästare.....	71 ⁸ / ₈	12
» John August, kontorist.....	10 ⁹ / ₉	29
» John Eugen, vaktkonstapel.....	86 ⁵ / ₁₁	21
» Karl August, skofabriksarbetare	57 ⁸ / ₁	09 †
» Knut Emil, reparatör	81 ⁶ / ₂	09
» Leonard, överkonstapel.....	68 ¹⁷ / ₁₁	08 †
» Oskar Ferdinand, slaktaremästare	50 ²⁹ / ₄	06 †

	Född	Intr.- år
Andersson, Oskar, lokförare	54 ² / ₁₀	24
» Primus, bankdirektör	78 ²³ / ₈	06
» Primus Erik, banktjänsteman ..	98 ²⁵ / ₁	18
» Rudolf, direktör.....	57 ²⁷ / ₇	19
» Sven August, handlande.....	61 ¹¹ / ₈	15
» Viktor Reinhold, plåtslagaremästare	66 ³ / ₁₀	10
Backman, Gustaf Vilhelm, bankdirektör	63 ⁶ / ₃	11
Barkstedt, Elis Ragnar, artist	88 ¹ / ₉	21
» Herman Gottfrid, f. d. bankkamrer	54 ¹ / ₅	06
» Sigurd Herman Andreas, apotekare	85 ²⁶ / ₉	30
» Zacharias Ludvig, bankkamrer	82 ²⁸ / ₉	06
Beckeman, Erik Benno, direktör	78 ⁶ / ₁₀	19
» Knut Imanuel, hamnkapten	80 ⁵ / ₉	15
Berg, Fritz Albin Joel, boktryckare	84 ²³ / ₁₀	08
Berggren, Arvid Evald, stationsinspektör.....	83 ² / ₁₂	19
» Frans Adolf, handlande	58 ³ / ₂	25 †
Bergius, Georg Nikolaus, folkhögskollärare	71 ⁴ / ₉	19
Berglund, Fritiof, handlande.....	84 ¹³ / ₁₀	21
Bergquist, Gustaf, trävaruhandlare	54 ²³ / ₇	24
Bergström, Axel Anders Jakob, länsassessor	92 ² / ₁₂	26
» Gunnar Arvid, studerande	06 ² / ₁	23
» Torsten Sven Niils, studerande.....	12 ¹ / ₆	29
Biel, Carl Anders, sjökapten	74 ¹³ / ₁₁	15
» Gunnar Robert Einar, studerande	01 ¹² / ₂	24
Blomqvist, Karl	45 ¹¹ / ₅	07
Blomstrand, Otto Teodor, källarmästare	85 ¹⁴ / ₇	19 †
Borgling, Karl Robert, länsassessor	88 ⁶ / ₇	09
Bothén, John Arvid, f. d. lantbrukare	75 ⁸ / ₇	26
de Bourg, Mats Erik Torsten, rektor.....	84 ⁵ / ₈	30
Brand, Ernst Elias, ingenjör	80 ⁹ / ₁₀	21
» Sven Thure, handlande	82 ²⁸ / ₇	06

	Född	Intr.- år
Brobeck, Carl August, slaktaremästare	52 ²⁰ / ₁₀	06 †
» Karl, kassör	86 ²³ / ₉	19
» Per Konstantin, kassör	84 ²⁵ / ₁₁	19
» Johan Oscar, direktör	47 ¹⁰ / ₁₂	06 †
Broman, Robert Olof Lars, fil. mag.	06 ¹⁹ / ₅	07
Bylund, Karl Hjalmar, major	70 ²⁰ / ₈	07
Börjesson, Åke Vincent, kamrer	59 ²⁷ / ₅	21
Börtzell, Johan Erik Algernon, hovintendent.....	40 ²¹ / ₉	06 †
Carlberg, Anders, rådman.....	51 ⁶ / ₈	06 †
» Carl Gustaf, kapten	82 ¹⁷ / ₁₀	06
Carlsson, Albert Ferd., rådman.....	41 ¹⁸ / ₁	06 †
» Arvid, adjunkt	85 ²⁶ / ₃	19
» Carl, trafikchef	73 ⁸ / ₅	29
» Carl Elof Harry, kontorist	04 ²³ / ₇	30
» Carl Erik, boktryckare	85 ¹⁰ / ₁₀	08
» Carl Gunnar, fabrikör	76 ⁹ / ₉	19
» Carl Gustaf, officersaspirant	/	30
» Carl Johan, vaktmästare	78 ²⁷ / ₆	19
» Carl Otto, fabrikör	62 ⁹ / ₃	07
» Ivan Alexander, guldsmed	78 ⁶ / ₁₀	18
» John Valfrid, bokbindare	67 ¹¹ / ₁₀	06
» Lars Gustaf, fabrikör.....	75 ¹⁹ / ₁₁	07
» Oskar, slaktare	86 ¹⁴ / ₁₀	06 †
Carlström, Johan Henrik Emanuel, lantbrukare	48 ¹⁰ / ₄	06 †
» Knut Erik Gustaf, kassör.....	56 ¹⁷ / ₈	06 †
» Nils Erik, avdelningschef	93 ¹⁹ / ₁₂	16
Cedergren, Adolf Georg, disponent	72 ²⁰ / ₃	06 †
» Gösta, med. kand.	05 ⁸ / ₁₀	30
» Karl Gustaf, fältläkare	67 ²¹ / ₈	06
» Oskar Ragnar Adolf, fänrik	07 ² / ₅	30
» Stig Erik, studerande	11 ¹ / ₈	30

	Född	Intr.- år
Cederskog, Erik Daniel, boktryckare	56 ²⁶ / ₇	06
Dafgård, Axel Gustaf Runo, charkuterist	91 ²⁹ / ₄	21
» Carl August, ingenjör.....	54 ²¹ / ₁₁	06 †
» Carl Otto, slaktaremästare	76 ²¹ / ₉	19
» Gustaf Evald, handlande	82 ³ / ₁₀	06
» Gustaf Runo Ferdinand, slaktaremästare	67 ⁷ / ₁₂	22 †
» Gustaf Wilhelm, slaktaremästare.....	44 ¹² / ₂	06 †
» Gustaf Wilhelm, handlande	85 ²⁹ / ₄	06
Dahlin, Erik Adolf, frisörmästare.....	96 ² / ₁₀	30
Dahllöf, Petter Leopold, härads-skrivare	62 ²⁶ / ₈	06
Dahlqvist, Carl Johan Wilhelm.....	90 ⁷ / ₁₁	10
» Jakob Fredrik Axel Isidor, journalist.....	51 ¹⁰ / ₇	07
» Jakob Lambert Georg, grosshandlare	80 ² / ₉	09
Dahlström, Johannes Werner, handlande	91 ²⁸ / ₅	15
» Sven Erik, handlande	00 ¹² / ₁₀	26
Danelius, Karl, provinsialläkare	60 ²⁹ / ₇	23
Dinnetz, Fritz Adolf, snickare	95 ⁹ / ₈	21
Dymling, John, grosshandlare	54 ⁷ / ₉	19
» Richard, konsul.....	68 ²² / ₇	19
Edlund, Anders, skofabriksarbetare.....	70 ²⁹ / ₇	19
» Axel Harald, handelsresande	94 ²⁹ / ₇	28
» Olof Bertil, kontorist.....	99 ²³ / ₁₁	30
Ekberg, Hjalmar Julius, ingenjör	72 ¹⁶ / ₅	22
Ekelund, Gustaf Evald, köpman	/	29
Eliasson, Albin Gottfrid, lektor	60 ³ / ₁₀	06
Elow, Per Olof Bertil, banktjänsteman.....	06 ⁶ / ₇	30
Englund, Nils Klas, studerande.....	09 ¹¹ / ₁	30
Engqvist, Carl Einar, köpman	92 ³ / ₁₀	19
Engström, Fritz Adolf, konditor	77 ¹³ / ₂	07
» Per Emil, kapten.....	84 ¹¹ / ₂	06 †
Ericson, Egon, elektriker	03 ³¹ / ₁	30

	Född	Intr.- år
Ericksson, Karl Oscar, löjtnant	99 /	19
Eriksson, Andreas, slaktare	82 ⁹ / ₄	07
» Axel, prokurist	89 ²⁰ / ₃	21
» Axel Evald, bagaremästare	80 ²⁹ / ₄	19
» Axel Fredrik, grosshandlare	52 ¹⁸ / ₅	06 †
» Axel Theodor, handlande	86 ²⁸ / ₁₂	19
» Carl Fredrik, boktryckare	83 ¹⁹ / ₁₁	19
» Ernst Wiktor, handlande	89 ³ / ₆	19
» Eric Adolf, slaktare	48 ²³ / ₆	07 †
» Erik Axel Albert, slaktare	85 ²³ / ₁₁	07
» Johan Emanuel, bagaremästare	51 ¹³ / ₁₁	08 †
» Karl Johan, färgmästare	75 ²⁸ / ₃	27
» Lars Edvin, vaktmästare	78 ⁵ / ₉	21
» Oscar, bryggmästare	76 ³⁰ / ₉	06
» Svante, »	43 ² / ₁	06 †
Falk, Bengt, landsfogde	68 ³⁰ / ₅	06
» Frans Gustaf, lokförare	68 ² / ₁	24
» Gustaf, doktor	70 ²⁷ / ₂	20 †
» Gustaf V., agronom	/	06
» Karl, kapten	64 ⁶ / ₁₂	26
» Richard, förvaltare	83 ¹⁰ / ₃	24
» Sven, redaktör	66 ²⁴ / ₉	06
Flodin, Carl Emil, stationsinspektör	46 ¹⁹ / ₆	07 †
Fock, Bror Karl, banktjänsteman,	88 ²⁹ / ₃	07
» Sven Richard, handlande	89 ¹⁴ / ₅	09
Fogelström, Johan Vilhelm, handlande	64 ²⁹ / ₉	07 †
» Per Bertil, ingenjör	96 ¹⁰ / ₆	19
Friberg, Knut Jacob, apotekare	77 ³⁰ / ₃	09
Fröberg, Albin Fredrik, målaremästare	70 ¹ / ₃	21
» Carl Gustaf, »	59 ³¹ / ₃	07
» Frans Josef, »	56 ² / ₁₁	06 †

	Född	Intr.- år
Fröberg, (Gösta) Gustaf Johan Vilhelm, apotekare	96 ¹⁶ / ₁₁	24
» Johan Henrik Nathanael, apotekare.....	51 ² / ₁₁	06 †
» Ragnar Hjalmar Natanael	05 ⁶ / ₈	30
Gadde, Elof Kristian, handelsbiträde	11 ²³ / ₁	30
Gillberg, Johan Ewald, handlande	89 ¹⁹ / ₁₀	08
Grundberg, Arne, löjtnant.....	86 ¹⁴ / ₁₀	20
» Hadar, godsägare	84 ¹ / ₇	07
» Per Joh. Lennart, godsägare	79 ¹⁶ / ₅	07
Gröning, Johan Julius, handlande	49 ⁴ / ₁₂	06 †
Gultz, Torsten Sten Leopold, fänrik	05 ¹⁹ / ₂	28
Gustafsson, Johan Edvard, redaktör	54 ¹⁸ / ₉	06 †
» Gustaf, månadskarl	91 ²³ / ₃	20
» Per Edvard, landskanslist	93 ²⁰ / ₆	19
Göthberg, Carl Oskar, sjökapten	48 ²⁶ / ₁₀	07 †
Hagborg, Gustaf Hugo, handlande.....	95 ²⁵ / ₈	19 †
» Valter, handlande	01 ² / ₇	20
Hallberg, Paul Ferdinand, stadskassör	50 ³ / ₄	05 †
» Stellan Andreas, riksbankskassör	82 ³¹ / ₁	06
» Bertel Ferdinand, rådman	86 ¹⁴ / ₁₀	06
» Gustaf Julius, underlöjtnant	89 ¹⁵ / ₇	08 †
» Kurt Olof, drätselkontorist.....	93 ¹⁸ / ₆	16
» Julius Andreas, major	46 ¹⁷ / ₁₀	06 †
» Carl August, slaktare.....	73 ¹⁸ / ₈	07 †
» Hjalmar Vilhelm, segelmakare	71 ¹⁴ / ₅	17 †
Hallén, Karl Gustaf, reklamchef	83 ¹ / ₂	07
» Torsten Emanuel, slöjdlärare.....	85 ¹⁹ / ₉	23
Hallgren, Herman Henrik, fabrikör	41 ¹⁰ / ₇	06 †
» Karl Arvid, fabrikör	53 ¹³ / ₈	06 †
Hallonqvist, Knut Richard, handlande	95 ²⁴ / ₅	21
Hallqvist, Erik Gunnar, stationskarl	93 ²⁷ / ₉	30
Hammar, John Henrik, direktör.....	69 ⁹ / ₅	10 †

	Född	Intr.- år
Hammarström, Uno, löjtnant	99 ²² / ₅	28
Hansson, Anders Victor, kyrkovaktmästare	78 ²⁶ / ₁₀	23
» Ernst Birger, riksbanksvaktmästare	83 ³ / ₁₁	23 †
» Karl Magnus, grosshandlare	72 ¹⁹ / ₆	07
Hassellund, Åke Julius, distr.-lantmätare	90 ²³ / ₁	19
Hasselström, Pontus Alexander, jägmästare	71 ²⁷ / ₈	23
Hauffman, Axel Teodor, skötare	95 ⁶ / ₁	30
Hegardt, Gustaf Henrik, leg. läkare	03 ⁹ / ₅	28
Helenius, Frans Alfred, seminarieadjunkt	54 ²² / ₉	19
Hellman, Einar Fridolf, glasmästare	06 ²⁰ / ₇	29
Hernström, Knut Rudolf, handlande	50 ⁶ / ₁₂	06 †
Hjelm, Axel Richard, köpman	85 ²⁷ / ₅	21
Hjorth, Gunnar Harald Fredrik, jur. kand.....	02 ³⁰ / ₃	23
Holm, David Richard, charkuterist	78 ³⁰ / ₁₂	07
Hultén, Amandus, snickaremästare	72 ⁹ / ₁₀	06
» Otto Richard, »	84 ⁶ / ₁	06
Högvall, Oskar Ludvig, fabrikör	61 ¹¹ / ₉	19
» Verner, handlande	65 ¹⁷ / ₈	06 †
Jansson, Adolv Emanuel, skomakaremästare.....	81 ³⁰ / ₆	30
Janson, Karl Isidor, kassör	82 ¹³ / ₁₀	08
» Olov Isidor, kontorist	09 ²⁹ / ₁₁	30
Jennische, Bengt Reinhold, studerande.....	13 ⁶ / ₅	30
» Per	07 ¹⁰ / ₁₀	07 †
Johansson, Alf Georg, handelsresande.....	86 ³⁰ / ₃	19 †
» Alfred, byggmästare.....	65 ⁵ / ₇	23 †
» Axel Emanuel, förman ..	84 ¹⁵ / ₈	11
» Axel Georg, telegrafkommissarie	71 ²¹ / ₉	29
» Arvid Lambert Harry, gasverksbokhållare	96 ¹³ / ₁₁	19
» Bengt Julius, portier	96 ¹⁶ / ₈	15
» Carl Oskar Alfred, bokhållare	88 ²² / ₁	07
» Emil Axel, handelsresande	87 ²¹ / ₈	19

	Född	Intr.- år
Johansson, Gustaf Viktor, lokputsare.....	80 ²⁵ / ₆	22
» Harry Gustaf, frisörmästare	99 ¹⁵ / ₁₁	30
» Henry Vilhelm, handelsbiträde	03 ²⁷ / ₂	28
» Hugo Gottfrid Robert, riksbanksvaktmästare	00 ¹⁴ / ₉	30
» Johan Alfred, brevbärare	51 ¹¹ / ₁	07
» Johan Robert, boktryckare	77 ²³ / ₇	23
» John, förman	91 ²⁶ / ₆	29
» Karl Gustaf Alfred, snickare	97 ¹⁴ / ₆	28
» Karl Robert, skof.-arb.	89 ⁸ / ₄	09 †
» Karl Vilhelm, reparatör	86 ²⁹ / ₈	30
» Nils Robert, sjöman	78 ²⁵ / ₁	08
» Oskar Hugo, konditor	92 ¹¹ / ₉	20
» Otto Sigfrid, hovmästare	88 ⁶ / ₈	25
» Richard Hjalmar, bokhållare	84 ¹² / ₂	09
Jonsson, Axel Johan Henrik, skeppsredare	44 ¹² / ₉	19
» Axel Reinhold, handlande	83 ³¹ / ₁	19
» Carl Emil, charkuterist	70 ²⁸ / ₉	19
» Herman, stationsföreståndare	71 ³ / ₇	27
» Johan Emil, handlande	77 ²² / ₈	06
» Oskar Ludvig, charkuterist	76 ¹ / ₁	08 †
» Robert Georg, sjökapten	77 ²³ / ₄	12
» Ture Wilhelm, konsul	80 ¹⁷ / ₃	20 †
» Valfrid, biträde	74 ¹⁷ / ₁₁	09 †
Järnqvist, Sven Harald, banktjänsteman	98 ¹² / ₇	26
Jönsson, Frans Percyval, sjökapten.....	02 ²⁵ / ₄	19
» Frans Wilhelm, f. hamnfogde	61 ¹¹ / ₁	09
» Gustaf Adolf, hamnfogde.....	98 ⁶ / ₁₁	19
Kahnberg, Nils Gottfrid, slaktare	68 ³ / ₁₀	20
Karlsson, August Wilhelm, typograf	60 ²⁶ / ₈	20
» Gustaf Adolf Ferdinand, tandläkare	67 ² / ₁	11 †
Kihlberg, Ernst August, handlande.....	82 ¹² / ₂	20

	Född	Intr.- år
Kihlberg, Karl Johan, ingenjör	79 ¹⁹ / ₄	20
» Nils Gustaf Ture, banktjänsteman	91 ⁶ / ₁	24
Knutsson, Gunnar Emil, reparatör	05 ⁸ / ₇	28
Krall, Gustaf Arvid, disponent	82 ¹ / ₁₀	08
» Nils August, bokhandelsmedhjälpare	85 ²² / ₁₁	08
Larn, Gillis Gustaf Adolf, apotekare	84 ¹² / ₅	14
Larsson, Axel Ernfrid, brevbärare	81 ¹³ / ₇	07
» Axel Rudolf, handelsbiträde	63 ²⁷ / ₈	09 †
» Axel Teodor, handlande	90 ⁴ / ₃	19
» Fredrik Hjalmar, »	98 ¹³ / ₁₁	19
» Gustaf Hjalmar, ingenjör	03 ⁹ / ₂	30
» Hugo Hjalmar, frisör	94 ²⁰ / ₇	28
Lawson, John, fabrikör	75 ¹¹ / ₅	12
Lewerth, Karl Gunnar, advokat	92 ⁸ / ₆	21
Lilje, Klas Julius, doktor	67 ¹⁸ / ₁₂	19
Lind, Erik Robert, boktryckare	81 ²⁸ / ₂	23
Lindedal, Hjalmar Amadeus, bankkamrer	48 ⁹ / ₁₂	05 †
» Ferdinand, kronofogde	30 ²⁵ / ₈	06 †
» Sigurd, bankkamrer	82 ³¹ / ₉	06
» Windician, kyrkoherde	28 ¹¹ / ₃	07 †
Lindholm, Jonny, köpman	75 ⁷ / ₈	28
Lindqvist, Gustaf Robert, vaktmästare	74 ³ / ₉	20
» Johan Henrik, tulldirektör	40 ¹⁴ / ₁₂	07 †
Lindgren, Gustaf Adolf, snickare	93 ¹⁵ / ₃	19
» Johan Wilhelm, byggmästare	80 ¹⁶ / ₅	14
» John Adolf, »	69 ⁸ / ₁₀	14
» Knut Teodor, »	77 ¹⁴ / ₅	14
Lindström, Frans Rudolf Volmar, sjökapten	00 ¹⁷ / ₃	19
Linnarsson, Axel Georg, handlande	91 ¹⁰ / ₁	18
Ljung, Gabriel, syssloman	59 ¹⁶ / ₁	07
Ljungberg, August Emanuel, bankkamrer	53 ¹⁷ / ₁₀	06 †

	Född	Intr.- år
Ljungqvist, Carl Gustaf, godsägare	44 ¹⁸ / ₁	07 †
Lundberg, Carl Oscar Richard, bagaremästare.....	67 ²⁷ / ₁₁	12
» Ernst Fridolf Konstantin, kontorschef	84 ²¹ / ₅	19
Lundblad, Bengt Olof Leonard, lasarettsläkare	67 ²⁸ / ₇	19
» Lars Olof Fredrik, med. stud.	07 ¹⁸ / ₃	28
Lundborg, Eric Julius, handlande.....	88 ⁶ / ₁	07
Lundgren, Nils H. F., postexpeditör	89 ¹⁵ / ₁₀	19
» Tor, postexpeditör.....	83 ¹⁰ / ₁	19
Lundin, Gustaf Olof, ingeniör	92 ⁴ / ₈	19
» John Arvid, reparatör	99 ²¹ / ₇	30
» Knut Hjalmar, apotekare.....	98 ¹⁹ / ₁	26
» K. Werner, ingeniör	90 ¹⁰ / ₅	19
Lundvik, Fritz Gustaf, civilingeniör	80 ³⁰ / ₈	19
Lustine, Axel Gustaf Ludvig, handelsföreståndare	83 ²⁵ / ₈	19 †
Lydell, Gustaf Halvord, privatlärare	67 ²⁶ / ₁₁	05 †
Magnusson, Frans Oskar, snickare... ..	82 ²⁸ / ₉	19
Milling, Karl Axel, banktjänsteman	96 ²⁰ / ₁	19
» Torsten Birger, landskontorist.....	97 ¹ / ₉	19
Müntzing, Artur, postexpeditör	82 ¹⁶ / ₁	21
Nilsson, Daniel David Viktor, lektor	85 ³ / ₈	19
Nilsson, Frans Emil, handlande	67 ¹⁵ / ₇	07 †
» Gustaf (Gösta) Adolf, bokhållare	91 ¹⁴ / ₈	26
» Johan Fredrik, reparatör	66 ⁵ / ₁	23
» John Fritiof, skof.-arb.....	89 ¹⁸ / ₃	24
» Nils Robert, verkmästare	69 ²⁴ / ₇	07
von Nolting, Olof Henrik, disponent.....	77 ² / ₆	19
Nordahl, Carl Axel Mauritz, bolagsföreståndare.....	60 ⁸ / ₆	07
» Erik Axel, handelsresande	92 ⁷ / ₄	08
Nordén, Anders Johan, förman.....	59 ³⁰ / ₆	21
» Johan Elov, stadsbokhållare.....	01 ²² / ₂	16
Nordfelt, Alfred, läroverksråd	64 ²⁷ / ₅	07

	Född	Intr.- år
Nordfelt, Olof Konrad, sjökapten.....	62 ¹⁷ / ₆	19 †
» Per Axel Emil, konditor	92 ²¹ / ₁₀	19
Nordgren, Karl Johan, guldsmid	67 ²⁴ / ₂	07
Nordin, Birger, Anrep-, musikdirektör	88 ²¹ / ₁	08
Norén, Gustaf Adolf, kronolänsman	58 ²³ / ₁₁	06 †
» Oscar Julius, handlande	63 ¹² / ₄	09 †
Nyberg, Oskar, handlande	75 ⁴ / ₁₀	23
Nyblom, Erik, redaktör	73 ²⁹ / ₉	19
Nygren, Karl Pontus Agaton, landskontorist	00 ¹⁰ / ₄	26
Nyström, Anders Georg, järnhandlare	74 ² / ₁₀	07
» Clas Richard, handlande	72 ⁸ / ₄	07
» Enar, sadelmakare	64 ⁶ / ₆	14
» Johan Emil, köpman	70 ¹² / ₁₂	19
Ollén, Erik Ivan, bankkamrer	85 ¹⁵ / ₁	19
» Karl Edvin Olof, ingenjör	82 ² / ₂	24
Olsson, Carl Albert, direktör	62 ²⁵ / ₅	06
» Johan Adolf, lagerbokhållare.....	72 ⁶ / ₁₂	07
» Johan Olof Hugo, sjökapten	48 ³⁰ / ₈	11 †
» Olof Edvin, handlande.....	83 ²⁶ / ₅	07
» Olof Gustaf Ragnar, sjöman	97 ²⁹ / ₈	28
» Olof Verner, banktjänsteman	86 ² / ₉	20
» Oskar Julius, bryggare.....	81 ¹² / ₄	09
» Richard August, handelsbiträde	77 ¹⁷ / ₁₂	20 †
» Sven Olof, assuranstjänsteman	90 ²⁴ / ₅	07
Oscár, Carl Oskar, köpman.....	50 ¹⁰ / ₁₀	06 †
» Erik Bertil, »	85 ³⁰ / ₈	29
» Karl Martin, operasångare.....	79 ²⁹ / ₁₂	20 †
Pehrson, Carl Johan, trävaruhandlare	75 ³¹ / ₁₂	06
» Hjalmar, överlärare	82 ¹ / ₂	07
Petré, Ernst August, redaktör.....	97 ³ / ₃	24
Pettersson, Anders Gabriel, slaktare	70 ²⁴ / ₅	23

	Född	Intr.- år
Pettersson, Anders Åke, kanalbokhållare	85 ²³ / ₁₁	07
» August Richard, handlande	75 ¹⁴ / ₂	07
» Axel Algot, bryggeriarbetare	89 ²⁶ / ₃	09
» Axel Edvin, handlande	65 ⁶ / ₈	07 †
» Axel Konrad, bryggeriarbetare	54 ³⁰ / ₉	20 †
» Bror Adolf, handlande	74 ² / ₂	07
» Bror Anders Harry, handelsföreståndare	01 ³ / ₁	16
» Carl Anders, handlande	65 ¹⁰ / ₇	06
» Erik Teodor	71 ¹³ / ₁₀	06
» Gunnar Hilmer, bokhandlare	81 ⁴ / ₁₂	06
» Klas, slaktare	67 ²⁷ / ₆	07 †
» Per Gillis, ingenjör	81 ¹ / ₈	20
» Wilhelm, lektor	62 ²⁶ / ₁₁	06 †
Plate, Erik Viktor, affärsman	67 ²⁴ / ₁	07
Presto, Gustaf, ingenjör	91 ³¹ / ₈	08
» Olof August, telegrafkommissarie	35 ²¹ / ₈	08 †
» Ole, kapten	75 ¹⁶ / ₁₀	23
Rahm, John Hjalmar Gustaf, banktjänsteman	00 ²² / ₁₀	20
Rengman, Albert Fabian	59 ²⁰ / ₁	07 †
Rudström, Axel Arvid, snickare	98 ⁵ / ₆	20
» Joh. Ernfrid, källarmästare	84 ¹⁴ / ₉	09
» Oskar Hjalmar, skof.-arb.	82 ¹⁸ / ₄	12
Ryding, Carl Axel Albert, assessor	78 ¹³ / ₃	06
Ryrberg, Cläs Teodor, läroverksadjunkt	71 ²⁹ / ₆	24
» Fritz Harald, kapten	76 ¹ / ₄	19
» Karl August, överste	74 ¹ / ₈	19
Röttle, Hjalmar C:son, direktör	77 ¹⁸ / ₆	30
Sandberg, Anders Wilhelm, brevbärare	81 ¹² / ₁₂	18
» Axel Konrad, målaremästare	86 ⁵ / ₈	30
» Johan Krister, ingenjör	74 ⁴ / ₁₁	20
af Sandeberg, Johan David Fredrik, kapten	84 ⁶ / ₁	07

	Född	Intr.- år
af Sandeberg, William David, major	74 ²⁵ / ₁₁	06
Sahlberg, Robert Charles Teodor, major.....	76 ²⁵ / ₁₂	20
Sahlén, Nils Axel, ingenjör	83 ⁶ / ₄	24
Scherman, Carl Gustaf, telegrafkommissarie	49 ²⁴ / ₄	06 †
Schram, Birger, ingenjör	78 ²⁰ / ₇	06
Schröder, Gustaf Albert, sjökapten	68 ²⁴ / ₁₀	14
» Karl Gustaf, leg. läkare	97 ²⁴ / ₁	28
Schmidt, Otto, sotaremästare	64 ²³ / ₆	19
Sellström, Ivar Lorentz, hotellägare.....	72 ⁴ / ₁₂	28
Sjöberg, Gustaf (Gösta), direktör.....	80 ²⁷ / ₁₂	24
Sjöstrand, Abbe Johan Gabriel, e. landskanslist.....	03 ²⁵ / ₉	20
» Per Benjamin James, kontorist	00 ¹² / ₂	19 †
Sjöström, Axel, handlande	70 ²⁰ / ₃	24
» Karl Gustaf, bokhandelsmedhjälpare	00 ²⁰ / ₁₁	30
» Olof Robert, stationsinspektör	89 ⁸ / ₈	19
Skärberg, Gillis Einar, snickare.....	93 ²¹ / ₃	19
» Johan Oskar, kontorist	96 ¹ / ₁₂	24
Slöör, Filip V. N., direktör	39 ⁵ / ₁₀	06 †
Stenström, Lars Gustaf, landskanslist	05 ⁸ / ₁₂	30
Sterner, Arvid Bruno, frisör	87 ² / ₅	08
» Ivar Mauritz, brevbärare	88 ⁸ / ₁₁	20
Stiberg, Robert Heliodor, direktör	67 ⁷ / ₆	06
Stuart, Bertil E:son, kapten	91 ⁶ / ₄	19
Sundelius, Axel Gottfrid Waldemar, handlande	90 ¹⁵ / ₂	19
» Axel Karl Oskar, handlande	95 ¹⁷ / ₈	19
» Kjell Gustaf Hjalmar, stadsvaktmästare.....	08 ⁸ / ₇	30
» Oskar Salomon Uddo, poliskonstapel	01 ¹⁴ / ₉	30
Sundell, John Waldemar, skof.-arb.....	91 ¹³ / ₈	11
» Karl Gustaf, handlande	67 ¹⁴ / ₁₂	19 †
Svanström, Per Fritiof, ingenjör	89 ²⁸ / ₇	08
Svedberg, Karl August Hjalmar, direktör	73 ¹⁶ / ₁	19

	Född	Intr.- år
Svedborg, Ernst Hjalmar, avdelningschef	67 ²⁷ / ₂	06
» Herman Fredrik, revisionssekreterare	65 ¹³ / ₁₂	19
Svensson, Anders Verner, bankrevisor	87 ²⁷ / ₇	07
» Axel Robert, handelsbiträde	83 ⁵ / ₈	15
» Carl Oskar, snickaremästare	79 ³⁰ / ₇	06
» Erik Valdemar, handlande	95 ²⁴ / ₇	21
» Fritz Arvid, snickaremästare	82 ² / ₄	06
» Fritz Georg, kassör	84 ² / ₁₁	23
» Knut Edvard, brukstjänsteman	89 ⁷ / ₇	26
» Olle Gustaf, handlande	57 ³¹ / ₁₀	06
» Ragnar, elektrotekniker	96 ¹⁸ / ₃	30
» Sven Robert, handlande	88 ¹⁶ / ₁₂	09
von Sydow, Daniel Hugo, officersaspirant	09 ²⁴ / ₂	30
» Kristian Andreas, läroverksadjunkt	52 ¹³ / ₉	07 †
» Kristian Edvard Gerhard, e. länsnotarie	99 ⁷ / ₂	26
» Kristian Fredrik, advokat	96 ²⁶ / ₃	20
Söderberg, Ernst Robert, fabrikör	53 ¹⁵ / ₅	07 †
Söderman, Karl August, apotekare	84 ⁷ / ₇	09
Teodorsson-Larsson, Erik Melker, kontrollör	09 ²⁷ / ₅	30
Tessing, Lars Fjalar, redaktör	89 ²⁷ / ₉	08
Thernquist, Anton Ludvig, trädgårdsmästare	74 ²⁰ / ₈	08
» Karl Tuve, ingenjör	99 ¹⁶ / ₇	19
» Ole Anton, studerande	11 ⁹ / ₁	30
Thidholm, Carl Johan, direktör	65 ²² / ₃	19 †
Thomsson, Axel Yngve, banktjänsteman	98 ¹² / ₈	28
Thorén, Pontus Reinhold, postexpeditör	55 ¹³ / ₇	06 †
Thornborg, Karl Gustaf, bolagsföreståndare	91 ²¹ / ₈	28
Tibblin, Hugo Gerhard Bruno, konditor	97 ²⁴ / ₉	20
Tidstrand, Johan Ferdinand, kakelugnsmakare	85 ¹⁶ / ₂	23
» Knut Harry, kontorsbiträde	09 ¹⁵ / ₁₂	28
Timgren, Hugo Folke Emanuel, farm. kand.	01 ²² / ₆	28

	Född	Intr.- år
Torstenson, Axel Ferdinand, musikstyckjunkare	75 $\frac{3}{4}$	20
» Karl Alfred, järnvägstjänsteman	82 $\frac{8}{2}$	07
» Sven Torsten. »	84 $\frac{11}{6}$	06
Tullberg, Inge, studerande	05 $\frac{12}{9}$	18
Tunqvist, John Torsten, studerande	07 $\frac{31}{12}$	29
Törnqvist, Karl, handlande	84 $\frac{20}{1}$	19
Törnros, Axel Hjalmar, ingenjör	50 $\frac{27}{4}$	07
Tössberg, Erik, slöjdlärare	80 $\frac{2}{3}$	29
Ullgren, Johan Mauritz, handlande	79 $\frac{19}{4}$	06 †
» Sven Alvar, maskinist	84 $\frac{18}{7}$	14 †
Wallin, Nils Gunnar, ingenjör,	89 $\frac{13}{8}$	08
Wallström, Albert Mauritz, brevbärare	59 $\frac{25}{10}$	07
» Ernst Albert Georg, posttjänsteman	92 $\frac{19}{2}$	16
Wassenius, Carl Josef, handlande	78 $\frac{1}{4}$	24 †
» Johan Oskar, »	70 $\frac{20}{1}$	24
» Karl Torsten, »	06 $\frac{4}{1}$	28
Welander, Gustaf, banktjänsteman	91 $\frac{5}{8}$	26
Wenerström, Oscar Fredrik, major	50 $\frac{19}{4}$	06
Wennborg, Karl Johan Wilhelm, bankkassör	96 $\frac{26}{10}$	19
Wennergren, Anders Johan Wilhelm, boktryckare.....	75 $\frac{19}{12}$	12
Werner, Gustaf Adolf, handelsbokhållare	89 $\frac{22}{2}$	08
» Karl Rudolf, lagerbokhållare.....	83 $\frac{16}{10}$	08
West, John Emil, fil. mag.	92 $\frac{24}{7}$	30
Westerblad, Carl J., hattmakare.....	45 $\frac{16}{11}$	06 †
Wetterlundh, Sune Charles Gustaf, e. o. länsnotarie	04 $\frac{11}{2}$	28
Wiberg, Anders, apotekare	37 $\frac{23}{1}$	06 †
Wibom, Tor Henrik, kapten	85 $\frac{16}{9}$	06
» Åke Olof, gymnast.....	79 $\frac{19}{8}$	07 †
Wide, Johan Richard, kammarrättsråd	66 $\frac{3}{3}$	07
Vikner, Karl Gustaf, fotograf	55 $\frac{7}{10}$	07 †
» Magnus Wilhelm, läroverksadjunkt	65 $\frac{7}{8}$	07

DENNA MINNESSKRIFT ÄR TRYCKT
I 500 NUMRERADE EXEMPLAR,
VARAV DETTA ÄR
NUMMER

437